ALEXANDRU CONSTANT

ODESA

EDITURA «EMINESCU» S A.

ALEXANDRU CONSTANT

ODESA

Să fim ofensivi!

Onor. E.I.A.R. Roma.

In semn de multumire pt. căr-
tile primite. Cu distinse sentimente

Jimbolia
17 IV. 1942

Moldovan Liviu, prof.

— 1941 —

EDITURA «EMINESCU» S. A. — BUCUREŞTI

Celor căzuți în lupta
contra comunismului,
Inchinare.

PREFAŢA

Fapta celor căzuţi în lupta contra comunismului, în trecut şi acum, este de o nespusă măreţie. Rodirea acestei fapte, în care tineretul şi-a zidit visurile şi bucuria vieţii lui clocotitoare, va creşte bogată veacuri dearândul.

Amintirea celor jertfiţi nu poate fi cinstită altfel decât preţuind drept fapta lor; iar preţuirea dreaptă implică ea însăş un fel de jertfă din partea celor rămaşi. Căci o moştenire strălucită nu însemnează totdeauna risipire de griji; de cele mai multe ori ea reprezintă un început de griji, tot atât de mari pe cât de strălucite este moştenirea.

Primim, prin fapta celor căzuţi, o moştenire şi o misiune, cari, dacă par a fi pe linia tradiţiei româneşti, nu-i mai puţin adevărat că depăşesc în proporţii experienţele trecute. Problema, pentru noi, nu este numai de a păstra, ci de a corespunde. Trebuie să corespundem înălţimii celor jertfiţi, trebuie să corespundem încrederii, pe care Europa nouă o pune în noi, trebuie să corespundem geniului naţional, înflorit atât de măreţ dealungul istoriei noastre. Iată o moştenire grea şi glorioasă!

Să avem înainte nenorocita experienţă a ultimilor 20 de ani, care a însemnat, prin risipa

şi inconştienţa moştenitorilor, a doua ucidere a eroilor trecutului războiu. Să înălţăm sufletele pe culmea acestui moment istoric; să dăm fiecărui român suportul interior al situaţiei lui majore. Să identificăm, pe toată întinderea, conştiinţa naţională cu puterea şi misiunea naţională! Să creiem o psihologie de cuceritori, cari nu mai sunt îngăduiţi, ci îngăduitori. Să dăm sufletului românesc mândria şi ambiţia puterii creatoare de istorie nouă.

Am închinat această carte «celor căzuţi în lupta contra comunismului». Este un modest semn al recunoştinţei noastre pentru cei cari ne-au împlinit visuri atât de scumpe, atât de dureros apărate cândva. Ei nu mai simt nevoia unei lămuriri a temeiurilor jertfei făcute. Şi nici n'au simţit-o: **ei reprezintă, poate, cea mai pregătită generaţie pentru jertfa unui războiu.**

Scriind aceste rânduri, m'am gândit la cei rămaşi. Cartea este o invitaţie în istorie spre înţelegerea prezentului; este încercarea de a oferi o perspectivă pentru dreapta apreciere a faptelor prezente. Ea constitue un început... Doresc altora să continuie mai bine.

Pentrucă «Odesa» nu trebuie să rămână numai un punct de ajungere, o încoronare, ci şi un punct de plecare spre noui înfăptuiri.

A. C.

I

INTRODUCERE

Istorie şi Politică

Simţim şi judecăm prea politic! Ne lipseşte, adică, distanţa istorică, în a cărei perspectivă evenimentele capătă sensul lor statornic.

Desigur, un istoric calificat nu va fi necesarmente şi un om politic de valoare, mai ales atunci când politica este dominată de probleme economico-sociale stringente. Dar în vremuri de transformări structurale, nu este suficient numai empirismul în politică, ci se cere şi cunoaşterea sau intuirea istorică. Numai astfel conducătorul politic devine creator de istorie, iar conduşii participă la evenimente cu conştiinţa înaltă şi cu satisfacţia unei misiuni demne.

Când se vorbeşte despre scopurile războiului — la Londra sau Berlin — se răspunde tocmai acestei necesităţi umane. Oamenii nu se întreucid nici din ură, nici din ambiţii politice; ei o fac în serviciul unor comandamente istorice, al unui destin făuritor de

albii noui vieții colective, de forme istorice noui, adecvate.

Aristot, în Politica lui, stabilise un criteriu simplu și infailibil pentru calificarea regimurilor politice: un regim era bun sau rău, după cum conducătorii politici urmăriau interesul general sau personal. Astfel, monarhia putea deveni tiranie, aristocrația oligarhie și democrația demagogie, dacă accentul cârmuirii cădea pe interesul personal. Noi am adăoga criteriului aristotelic o notă, care pentru momentul nostru istoric — după 2300 ani de istorie — capătă o mare importanță: *istoricitatea interesului general.*

Intr'adevăr, multe acțiuni politice, cari nu sunt isvorîte din interesul personal al conducătorilor, se întâmplă să nu convină nici interesului general prezent. Și totuși acele acțiuni pot fi bogate în rezultate fericite pentru colectivitate. Sunt acțiunile isvorîte dintr'o lucidă înțelegere a intereselor istorice ale colectivității. Și pe linia aceluiaș raționament: o acțiune convenabilă interesului general prezent poate fi dăunătoare interesului general istoric.

In planul realităților, cele trei grade de interes corespund ideilor de individ, generație și neam. Dacă viața individuală este bine condusă când se subordonează principiului etic creștin «nu face altuia ceeace ție nu-ți

place», sau, în termeni kantieni, «lucrează astfel ca principiul acțiunii tale să poată deveni lege generală», cu alte cuvinte, dacă activitatea individuală trebue să se desfășoare în armonie cu ambianța generației tale, activitatea acestei generații la rândul ei trebue să se desfășoare în armonie cu ambianța neamului respectiv, deci pe linia determinismului său istoric.

Exemplificând ideile de mai sus, vom observa că nu totdeauna un războiu convine interesului generației implicată în el. Această generație trebue să facă sacrificii dureroase de vieți. Restricțiile materiale și pierderile umane dintr'un războiu — ca cele contemporane — nu profită totdeauna generației care le face.

Dacă am rămâne în sfera de interese a acestei generații, războiul n'ar apărea poate justificat; depășind însă această sferă și privind lucrurile din punctul de vedere al neamului, al generațiilor viitoare, avantajele sângeroasei întreprinderi a războiului apar cu mult superioare sacrificiilor. Sau pe un plan practic: un împrumut public înseamnează, uneori, sacrificiul generației actuale pentru investițiuni, cari vor profita generațiilor viitoare; alteori, un beneficiu actual, a cărei sarcină cade asupra generațiilor viitoare.

Există prin urmare o interdependență fa-

tală între actual și viitor, între politică și istorie, condiție indispensabilă pentru asigurarea continuității și progresului vieții colective.

Un neam s'a pierdut atunci când egoismul, individual sau colectiv, a pus stăpânire pe prezent, atunci când a pierdut simțul și voința istorică. Un popor, în care morala individuală ilustrează observația lui Hobbes — «homo homini lupus» — sau în care morala politică ignorează comandamentele istoriei, și-a frânt coloana vertebrală a demnității și statorniciei lui istorice.

Neamul nostru a știut să trăiască totdeauna în eternitate. Deaceia a stăruit în istorie și a creiat istorie.

Trăim astăzi clipe decisive pentru un viitor românesc mare. Spre a le înțelege nu trebuie pierdută perspectiva istorică.

Ofensivi sau defensivi ?

Nu prea des, în decursul istoriei noastre, ne-am aflat în fața unei probleme atât de grave ca aceea, care domină politica actuală: suntem noi, românii, trebuie să fim ofensivi sau defensivi ?

Problema nu este inventată: datele ei se lămuresc peste Nistru; nici inoportună: conștiința contemporanilor trebuie să cuprindă întreg sensul faptelor trăite și orientarea față de cele posibile.

Această problemă am mai pus-o în anul 1938 când a provocat o reacțiune a opiniei scrise destul de revelantă.

Pentrucă nu avem mult de adăogat la ceeace spuneam atunci, vom reproduce partea esențială a articolului vechiu:

«Se desbate problema atitudinii noastre ca Stat și neam în fața lumii actuale și a Istoriei: fi-va această atitudine propulsivă, dinamică, ofensivă, sau dimpotrivă, o atitudine resemnată, statică, defensivă? Iată termenii

problemei. Cine sunt protagoniştii şi cari sunt argumentele ?

Pentru atitudinea activistă, ofensivă, militează aceia, cari au dovedit permanent curaj în gânduri, prospeţime în viziune şi, mai ales, simţul proporţiilor mărețe ale destinului românesc; pentru atitudinea pasivistă, defensivă se înscriu rămăşiţele vechilor cadre politice, beneficiarii vechilor concepţii politico-economice, reprezentanţii psihologiei conservatoare, statutarii am spune, cari trăiesc din dinamismul cristalizat al trecutului.

Limbajul unora şi altora este revelant. Se spune de o parte: De ce n'am dovedi virilitatea neamului nostru printr'o prezenţă îndrăzneaţă în contemporaneitate ? Pentru ce aceeaş atitudine timorată, de vinovaţi în faţa lumii şi a Istoriei ? Să fim dinamici, să dorim mai mult decât reprezentăm, în toate domeniile! Dacă ar fi să nu cucerim decât o piaţă comercială nouă şi încă ar însemna ceva: am cuceri! Următor acestui fapt am permanentiza conştiinţa învingătorului şi am localiza revirimentul colectiv al satisfacţiilor reînoite. In afară de aceasta, exerciţiul eficient al tensiunii maxime a potenţelor noastre şi realizarea lor concretă într'un plus de prestigiu şi de bună stare.

Este imprudentă şi nedreaptă această veleitate, răspund conservatorii. Noi trebue să

fim mulţumiţi cu actuala stare: suntem beneficiarii din plin ai marelui războiu, graţie unor alianţe şi unor tratate. Datoria momentului de faţă şi a celor viitoare este să conservăm. Să conservăm vechile alianţe (şi evident vechile adversităţi), să conservăm global tratatele, cari consfinţesc şi statutul nostru teritorial, să conservăm o linişte defensivă în toate domeniile, mulţumiţi că nu se ocupă nimeni de noi, acum şi niciodată. Dacă este cu putinţă, să stăm tăcuţi în poala Dunării şi pe şoldurile Carpaţilor aşa cum suntem.

De ce să ne agităm ? Asta ar fi anarhie, pentrucă ar însemna să se spargă cadrele interne existente şi să se sfarme sistemul alianţelor din afară. Apoi, ar fi nedrept pentru vecini: suntem un stat *de drept* şi ne comportăm consecvent faţă de vecini. In rezumat: împotriva oricărei evadări din trecut, împotriva aventurii !

Aceste două atitudini corespund psihologic şi biologic la două vârste. Cea de a doua însemnează gherontocraţie şi caracterizează marile democraţii occidentale. Democraţii, al căror elan vital este sleit, cari s'au realizat, într'o epocă în care noi ne... conservam fiinţa. Astăzi aceste democraţii îşi conservă poziţiile câştigate prin forţă şi, în principal, cu zapise, cu texte. Echilibrul între forţa stăpânitoare şi patrimoniul lor se clatină; de

aci regimul de drept, de aci organizarea în adâncime statică... capitalistă. Acestea sunt neamuri îmbătrânite, atașate, în toate domeniile (politic, social, economic, financiar, industrial) vechilor forme.

Dar noi ?

Impreună cu celelalte state din Sud-Estul european reprezentăm biolgic cel mai important rezervor de vitalitate europeană în momentul de față.

«Sud-Estul european, spune A. Reithinger în foarte interesanta sa carte «Le visage économique de l'Europe», este împins spre viitor de un puternic val de energie biologică». Faptul este esențial. Dovadă, schimbarea de perspectivă ce se impune Estului european în această privință: «Este foarte greșit de a considera această regiune, așa cum se mai face și acum, ca istmul care leagă Occidentul de Orient, ca o simplă zonă de influență a marilor puteri, ca o regiune de colonizare economică». O spune un german, adânc cunoscător al situațiilor economice din Europa, și o subscrie un francez, tot pe atât de bine informat.

Așa dar, un destin diferit de al marilor democrații ni se pregătește. Centrul de importanță european se deplasează în Est și Sud-Est, pentrucă determinanta fundamentală și decisivă a viitoarelor poziții economico-politice este vitalitatea etnică. Și în această materie, poporul român dovedește o vitalitate surprinzătoare (nașteri: 33,2 la mie, față de 16,5 în Germania și 16,5 în Franța; excedent 12,7 la mie, față de respectiv 5,3 și 0,8). Este voia lui Dumnezeu aceasta și noi greșim dacă nu o urmăm. Trebuie să fim dinamici: suntem obligați printr'o lege supremă ! Trebue să privim îndrăzneți viitorul: suntem predestinați să-l avem strălucitor ! Trebue să fim ofensivi: avem imens de cucerit !»

Reacțiunea s'a produs pe atunci în monitoarele democrației românești. Urmarea s'a văzut: eram expuși să fim mutilați până la desființare pentrucă duceam o politică și trăiam o psihologie colectivă statică, timorată, de burghez satisfăcut.

Era îndreptățită această atitudine ? Evenimentele au dat răspunsul dureros. Iar Istoria Românilor, în momentele ei reprezentative, ne va da răspunsul-cheie al orientării noastre viitoare.

II

PE CULMILE ISTORIEI

Mircea cel Bătrân peste Dunăre

Noi n'am cultivat suficient propria istorie. Ne-am mulţumit să o considerăm, fie ca un obiect didactic, — sursă de venituri pentru unii, prilej de note bune sau chin pentru alţii — fie ca o disciplină ştiinţifică, limitată la cercul foarte restrâns al specialiştlior. Dincolo de aceste cadre, istoria noastră nu-i cunoscută, decât prin anecdotica sau legenda ei. Şi chiar acolo unde se face istorie românească din pasiune ştiinţifică sau disciplină didactică nu s'a relevat sensul măreţ al momentelor ei reprezentative. Acest sens este reconfortant pentru noi românii. Căci există, în istoria noastră, figuri şi fapte de valoare universală, există momente când aici, în jurul Carpaţilor, s'a creiat istorie pe cont propriu, de o valoare depăşind limitele geografice şi istorice ale neamului nostru. Sunt momentele cele mai dinamice ale istoriei româneşti, sunt momentele ofensive ale neamului.

Să privim mai atent figura lui Mircea cel

Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul! Să scormonim sensul ultimilor trei sferturi de veac din istoria românească! Vom descoperi acte isvorîte dintr'o vitalitate debordantă, din nevoia de orizonturi, dintr'un spirit ofensiv, manifestat în toate domeniile.

Pe cel mai vajnic dintre Basarabi istoria ni-l înfăţişează sub figura unui bătrân modest, Mircea cel Bătrân, care, aşa cum spunea Eminescu, îşi «apără sărăcia şi nevoile şi neamul...»

Mircea cel Bătrân nu s'a menţinut numai pe o poziţie defensivă. In spaţiul vital românesc, înţelegând prin aceasta hinterlandul geo-politic al organizaţiei statale din cuibul Carpaţilor, Mircea s'a întins mai mult decât toţi domnitorii munteni.

In titulatura lui, atât de mândră, trebue văzut mai mult decât un obiceiu de senior medieval: ea este un program, care a devenit o realitate puternică. «Stăpânitor şi domn a toată ţara Ungro-Vlahiei şi peste munţi, încă şi peste ţările Tătăreşti şi Almaşului şi Făgăraşului herţog şi stăpânitor, Banatului dela Severin duce şi de amândouă părţile şi peste toată Dunărea, până la marea cea mare şi cetăţii Durostorului stăpânitor», iată cine era Mircea! Şi aceasta în anul 1386!

El nu s'a mulţumit să rămână prudent în cuibul carpatic al voevodatului moştenit dela

părinţi. Participarea lui Mircea la luptele contra Mahomedanilor la Cosova (1389) şi Nicopoli (1396) nu trebuie considerată numai ca actul obligator al unui vasal — cum au aerul să creadă unii vecini —, nici ca o contribuţie secundară la eforturile creştine de a stăvili puhoiul musulman.

In afară de faptul care trebuie reţinut, că Mircea îşi purta armata peste graniţele lui geografice, participând la lupte de importanţă universală, el o făcea în calitate de organizator principal, din iniţiativă şi calcul propriu. Subliniind valoarea luptelor lui Mircea contra Turcilor, A. D. Xenopol spunea:

«La această dărăpănare înceată dar continuă a puterii turceşti, Românii au luat poate *cea mai strălucită parte*, şi în această jertfă, deşi neconştientă, făcută de ei întru apărarea culturii europene, stă rolul ce l-au jucat, alăturea cu tovarăşii lor de luptă, în istoria universală a neamurilor civilizate. Apărarea culturii, moştenită în Apus de la Romani şi dela Elini, fu încredinţată de destin, în Răsărit, în primul loc, tot unui popor de viţă romană»[1]).

Puţini români cunosc şi apreciază just politica externă a lui Mircea. Influenţa lui asupra Moldovei, unde scoate din tron pe Iuga

[1]) A. D. Xenopol, Istoria Românilor, vol. III, p. 77.

Şi iată ce fac acum pe frontul de Răsărit.

al II-lea şi pune pe Alexandru cel Bun, relaţiile cu Polonia şi Ungaria, întreţinute pe picior de egalitate, amestecul în luptele de succesiune din imperiul otoman vădesc toate o minte ageră şi o voinţă dinamică.

Este demn de reţinut rolul lui Mircea în luptele civile din Turcia. După moartea sultanului Baiazid, rămân trei fii, Soliman, Muza şi Mohamed, între cari încep certuri pentru posesiunea imperiului. Soliman ia partea europeană, Mohamed rămâne cu posesiunile asiatice, iar Muza aspiră, cu ajutorul acestuia din urmă, să ia locul lui Soliman. In proiectele lui, Muza este inspirat şi susţinut şi de Mircea. Imixtiunea Domnului valah în aceste certuri nu trebuie privită numai ca o încercare de slăbire a imperiului otoman pentru salvarea «nevoilor şi neamului» propriu; ea nu este inspirată numai dintr'o politică defensivă. In convenţia încheiată cu Muza, care cucereşte şi stăpâneşte efectiv partea europeană a imperiului între 1406—1411, «cesta îi făgădueşte că, dacă s'ar face rege cu ajutorul lui Mircea, să-i dee mari venituri în Europa şi o *regiune întinsă* luată dela Greci — pe cari Muza îi duşmănia»[1]).

Aşa dar Mircea cel Bătrân a urmărit şi ar fi stăpânit, cu aceeaş pricepere şi energie, pose-

[1]) Ibidem, vol. III, p. 87.

siuni exterioare hotarelor lui iniţiale. Muza a fost însă înfrânt de Mohamed şi visul îndrăzneţ al celui mai mare Basarab s'a spulberat.

Istoricul Xenopol, cu judecata atât de cumpănită, face o observaţie rezumativă asupra politicii ofensive a Domnului muntean: «Lucrarea politică a lui Mircea a fost fără îndoială măreaţă şi bine chibzuită, deşi poate părea cam îndrăzneaţă pentru puterile ţării lui. Acţiunea militară care trebuia să sprijine calculele lui politice, a dat însă mai totdeauna de greş».

Realitatea este alta: în vremurile acelea când valurile musulmane se revărsau împinse de fanatismul religios, când ordinea veche se prăbuşia, planurile ofensive ale lui Mircea apăreau şi înţelepte şi justificate şi *necesare*. Dacă nu le-a realizat, nu i se poate imputa lui, ci ansamblului de împrejurări vitrege.

Din politica şi luptele lui Mircea cel Bătrân, reţinem deci spiritul ofensiv, dinamismul creator, intrepiditatea, care creiază istorie, consacră în istorie un neam şi-i lărgeşte orizonturile misiunii lui.

Ştefan cel Mare la Crimeea

Cea mai mare strălucire a cunoscut-o Moldova sub glorioasa Domnie a lui Ştefan Vodă cel Mare.

A fost glorioasă această Domnie, prin politica iscusită şi de largi orizonturi a Domnitorului şi prin acţiunile lui militare de inegalabilă îndrăzneală. Din Suceava lui modestă, acest măreţ Muşatin a iradiat influenţa sa în tot Răsăritul şi până departe pe lagunele Veneţiei şi colinele Romei pontificale.

Nici Ştefan cel Mare n'a fost un prinţişor medieval, anexat la remorca unor ambiţii suzerane externe. El a avut o politică independentă, pornind de la o realitate statornică, ţara lui; mai mult chiar, a fost o vreme factorul central politic în acţiunea creştinilor contra musulmanilor.

Ştefan cel Mare nu s'a apărat numai; el a şi atacat şi a cucerit, ascultând îndemnului adânc al geniului său şi destinului măreţ al neamului românesc.

După lupta victorioasă dela Podul Inalt, Ştefan, Voevodul Moldovei, intră în arena istoriei universale. Papa, preocupat de lupta contra păgânilor turci, vede în el pe marele Căpitan al oştilor creştine, îi trimite scrisori măgulitoare, soli şi-i promite ajutor bănesc.

Domnul Moldovei este conştient de importanţa acţiunii lui şi ia, el însuşi, iniţiativa unei coaliţii creştine, cunoscută în istorie sub denumirea de «Liga răsăriteană».

In scrisoarea, prin care anunţă biruinţa sa «coroanei Ungariei şi tuturor ţărilor cărora le va veni această scrisoare», Ştefan arată cum «mulţumită spadei sale şi lui Dumnezeu, a răpus marea armată a lui Soliman Paşa şi a călcat-o în picioare; că împăratul turcesc, aflând de această înfrângere, vrea să vină în persoană în contra lui, în luna Maiu viitor, spre a drege căderea încercată; că Moldova, care *este poarta Creştinătăţii*, ar trebui ajutată şi pe uscat şi pe mare şi că numai prin *o lucrare comună* s'ar putea tăia dreapta păgânului»[1]).

Ştefan al Moldovei era o figură impunătoare în Răsărit

Liga răsăriteană, care până la urmă a eşuat, a fost opera personalităţii lui. Ea întrunia,

---

1) A. D. Xenopol, op. cit., vol. IV, p. 61.

afară de Domnul Moldovei, pe Ducele Moscovei, Ivan al III-lea Vasilievici, cuscrul lui, pe Ducele Lituaniei, Alexandru, ginerele lui Ivan, pe Regele Poloniei, Albert, şi pe Chanul Crimeei, Mengli Gherai. Cu toţi aceşti monarhi, Ştefan avea legături politice şi familiare, iar prestigiul lui militar a reuşit să-i adune în coaliţia pentru lupta comună.

Intre mărturiile vremii, cari vădesc această poziţie eminentă a lui Ştefan cel Mare, merită să fie cunoscută aceea a istoricului Dlugoş: «O bărbat minunat, în nimic mai inferior ducilor eroici pe cari noi îi admirăm care în timpurile noastre a purtat cel dintâi o victorie strălucită contra Turcilor dintre principii lumii; după judecata mea cel mai vrednic a fi numit în fruntea unei coaliţii a Europei creştine contra Turcilor !»

Nici Ştefan deci nu s'a mărginit să-şi apere «sărăcia şi nevoile şi neamul». Nici el n'a fost numai defensiv.

In 1475, îl vedem trimiţând o armată în ajutorul cetăţii Caffa din Crimeea, asediată de Turci. Prin soţia sa, Maria de Mangop, Ştefan avea drepturi asupra acestei cetăţi şi înţelegea să şi le valorifice...

Ce căuta Domnul Moldovei în Crimeea?...

Poate dacă forţa turcească s'ar fi sfărâmat de atunci la porţile Vienei, Moldova lui Ştefan se întindea până în Crimeea...

In spaţiul vital românesc, înrâurirea lui Ştefan este categorică.

Avem, deci, un imperiaslim românesc efectiv, aşa cum am constatat şi la Mircea cel Bătrân. «In timpul lui Mircea, spune Xenopol, Istoria Moldovei a fost direct în atârnarea Munteniei; dela detronarea lui Vlad Ţepeş, prin Ştefan cel Mare, în 1462, istoria Munteniei nu este decât o resfrângere a celei a Moldovei, care, sub conducerea lui Ştefan cel Mare, determină în totul soarta mai marei ei surori».

Desigur, cum observă just Xenopol, Ştefan cel Mare, ca şi Mircea şi Mihai Viteazul mai târziu, nu avea conştiinţa unităţii poporului românesc; acţiunea lui în Muntenia era determinată de spiritul ofensiv, de calcule politice, de forţa ofensivă a oastei şi geniului său militar.

Dela schimbarea lui Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare a intervenit permanent în Muntenia. Astfel, înlocueşte pe Radu cel Frumos cu Laiot Basarab, apoi pe Ţepeluş cu Vlad Călugărul. Pe lângă aceasta, ocupă cetatea Crăciuna şi fixează definitiv hotarul între Muntenia şi Moldova. In fine, reia cetatea Chilia de la Munteni, pe care o restaurează spre a-şi întări hotarul spre sud. Deci Ştefan cucereşte organizează şi păstrează. Numai Pocuţia, cucerită dela Poloni, nu o păstrează. Spre sfârşitul Domniei, Ştefan o părăseşte, pentru ca după el, întrepridul Petru Rareş să o revendice şi cucerească iarăş.

Legăturile diplomatice ale Voevodului moldovean se întind în toată Europa răsăriteană şi până la Roma şi Veneţia. Este cunoscută politica iscusită a lui Ştefan cu vecinii Poloni, Unguri, Tătari, Lituanieni, Moscoviţi, Munteni. In toate aceste combinaţiuni, Ştefan cel Mare urmăria, pe deoparte, o uniune sacră împotriva pericolului comun, pe de alta, asigurarea spatelui în vederea luptelor ce trebuia să susţină singur cu acelaş duşman şi, în fine, chiar scopuri mai înalte, cari s'au realizat în parte.

Intreaga Domnie a lui Ştefan cel Mare a fost străbătută de spiritul ofensiv. Acest strălucit Muşatin, în sângele căruia pulsa sufletul poporului său, a înfruntat vremurile şi a creiat istorie. Din gloria lui a trăit Moldova sute de ani şi din amintirea faptelor şi ţelurilor lui ne hrănim astăzi şi mâine toţi Românii. O culme însorită de istorie românească, pe care n'o vor umbri niciodată vitregiile, dar care luminează până departe cărările destinului nostru în această parte a Europei .

Să nu uităm: spre faptele de astăzi ne împinge istoria strălucită a veacurilor apuse!

Imperialismul lui Mihai Viteazul

Dacă despre Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare s'ar putea totuș spune că și-au apărat «sărăcia și nevoile și neamul...», despre stăpânitorul Țării Românești dela sfârșitul veacului XVI-lea, Mihai Viteazul, trebuie să recunoaștem că a fost întruchiparea spiritului ofensiv românesc. El a trasat de-atunci liniile destinului nostru viitor, cu spada și cu gândul.

Mihai Viteazul, această figură de arhanghel cuceritor, a fost cavalerul prin excelență al virtuților militare românești și prototipul unui imperialism, care, dacă poartă caracterele particulare ale vremii, fiind expresia unei personalități puternice, nu este mai puțin românesc.

Marea greșală de perspectivă a lui Mihai Viteazul a fost, după istoricii noștri, că nu și-a urmat calea destinului spre Sud, spre Constantinopole, ci s'a încurcat în întreprinderi spre Nord. Din această eroare a ieșit întrunirea tuturor provinciilor românești sub

sceptrul Voevodului muntean. Această eroare a întârziat, poate, cu câteva secole, eliminarea musulmanilor din Europa.

In toată acţiunea lui Mihai Viteazul e de remarcat neastâmpărul cuceritor, care, deşi pentru contemporani şi unii istorici este neliniştitor şi chiar aventuros, pentru noi apare în serviciul unui plan magnific. De acest plan Mihai Viteazul a fost conştient: acest plan a fost o străfulgerare orbitoare pe culmea istoriei noastre, o prefigurare măreaţă, un vis imperialist al neamului nostru pentru orientarea lui departe peste veacuri.

Istoria părţilor răsăritene ale Europei ne vorbeşte despre o «Coroană a Sf. Ştefan» şi despre un «Testament al lui Petru cel Mare» ca despre nişte misiuni naţionale de împlinit în istorie. Noi n'am ştiut să cultivăm şi să opunem cu aceeiaş eficacitate «planul lui Mihai Viteazul», din care trebue să facem un mit naţional pentru dinamizarea forţelor şi spiritului românesc.

Mihai îşi începe Domnia printr'o reacţiune violentă împotriva Turcilor din ţară şi de peste Dunăre. Atât de fulgerător şi îndrăzneţ acţionează, încât derutează pe Musulmani şi reaprinde nădejdi nemăsurate la toţi creştinii din Balcani. Incursiunile Voevodului valah ajung până la porţile Adrianopolului.

Şi pe vremea lui Mihai Viteazul creştinii încercau o rezistenţă comună contra Turcilor.

Iniţiativa spirituală aparţine Papei Clement al VIII-lea, iar organizarea, împăratului german, Rudolf. In Liga anti-turcească (1593), alcătuită din îndemnul acestor doi suverani, Mihai vine din proprie iniţiativă. Faptul trebue reţinut, căci vădeşte prezenţa unei libertăţi de acţiune şi a unui spirit ofensiv propriu. «Răscoala lui Mihai Viteazul contra Turcilor, citim în Xenopol, nu este, deci, datorită unei imboldiri străine, ci este productul liberei sale hotărîri» [1]).

Cu această ocazie Bulgarii din Balcani au trimis soli la Mihai, spunându-i că sunt gata de răscoală şi că 30.000 de oameni aşteaptă bine înarmaţi în păduri. Influenţa lui Mihai asupra creştinilor din Balcani apare limpede în 1598 când atacă Nicopoli şi Silistra. «Totodată, continuă Xenopol, Mihai Viteazul reînnoieşte uneltirile sale cu Bulgaria şi Sârbii spre a-i arunca şi pe ei asupra Impărăţiei Mahomedane. Planul unor răscoale ale Slavonilor de peste Dunăre încolţise în mintea lui Mihai încă dela primele lui izbânzi în contra Turcilor...» [2])

Intre timp intervin însă neînţelegerile din Ardeal şi uneltirile din Moldova şi Polonia. Mihai se întoarce asupra Ardealului, bate, la

---

[1]) Xenopol, vol. V, p. 143.
[2]) Ibidem p. 194.

Șelimbăr, pe Andrei Batori, intră triumfător în Alba Iulia și, după aceea se îndreaptă spre Moldova de unde isgonește pe Ierimia Movilă, omul Polonilor.

Pentru a treia oară, de astădată în proporții neînchipuite, un Domn român face o politică de cuceriri în spațiul românesc. Și acum ideea de bază nu era unitatea poporului din cele trei provincii: pe vremea aceea poporul nu era un factor și argument istoric conștient. Mihai avea planuri mai întinse.

Spre a liniști pe împăratul Rudolf, în numele căruia afirma că face cuceririle și care avea un singur obiectiv, Turcii, Mihai încearcă să-l câștige unui plan magnific. Scopul lui ar fi «de a pregăti o mare armată de 200.000 oameni, cu care să treacă Dunărea și să-și așeze reședința la Sofia, în mijlocul țărei dușmane, unde înțelegerea ce o are cu creștinii acelor părți i-ar aduce sub steaguri alți 200.000 de oameni, cu care ar putea pune un capăt veacului Impărăției Turcești». [1]).

Așa dar, Domnul muntean se substituia împăratului, concepea planuri și trecea la executarea lor. El voia să se asigure din partea creștinilor liberi, deaceea trecuse Ardealul și Moldova sub spada sa și, ducând mai departe acest gând, voia să împartă chiar

[1]) Ibidem p. 218.

Polonia. In vederea acestei întreprinderi, Mihai se pusese în legătură cu țarul Rusiei, Boris Godunov, uzurpatorul tronului rusesc după stingerea dinastiei lui Rurik. Regele Poloniei, Sigismund, denunță acest plan într'o scrisoare către Leon Sapieha. «După ce a cucerit Moldova, scrie Sigismund despre Mihai, el voiește acuma să se arunce și asupra Poloniei... Acest dușman, deși se fălește cu proteguirea împăratului german, recunoaște cu inima deschisă și legăturile sale cu Impărăția Turcească, căci scrie pe față la unii de ai noștri că Sultanul i-a dat steag asupra Moldovei și Țării Românești, și ceeace este mai grav e aerul său de a avea din partea Sultanului învoire și asupra Poloniei, pentru care îi făgăduiește și tribut» [1]). Pentru acest plan, Mihai câștigase și pe Cazacii Zaporojeni.

Iată, prinurmare, cum împărțirea Poloniei se plănuiește cu aproape două veacuri înainte și anume de un Domn muntean!

In timp ce trata astfel cu țarul moscovit și Cazacii, pe care-i câștigase de parte-i, Mihai încerca, prin scrisori și soli, să convingă pe împăratul german de necesitatea cuceririlor în Răsărit. El voia ca «după ce cucerirea Moldovei s'ar îndeplini fără vărsare de sânge, să întreprindă pe aceea a Podoliei, Lituaniei și

[1]) Ibidem p. 221.

a Rusiei (roşă), ba chiar să supună autorităţii imperiale toate ţările dela Marea Caspică până la Buda, Alba regală şi Solnoc...» [1]).

Un plan măreţ şi foarte realist! Aceste ţinuturi erau în parte un fel de «ţară a nimănui» din punct de vedere politic, deaceea au şi trecut pe rând sub suzeranitatea Turcilor şi apoi a Ruşilor. Intrucât Domnul muntean nu ar fi avut dreptul să anticipeze, mai ales când urmăria prin aceasta un ţel atât de inalt, întrunirea sub o spadă, a sa, şi sub un nume, al împăratului, a unor ţări şi armate, pe care să le opună apoi împărăţiei musulmane?

Dacă Mihai ar fi avut înţelegere la Viena şi dacă n'ar fi terminat atât de prematur şi tragic, poate planul lui ar fi devenit realitate. Era o conjunctură europeană extrem de favorabilă, iar Mihai Viteazul o personalitate dominatoare sub toate aspectele.

Insuşi Xenopol, deci un om cu simţul posibilităţilor istorice, admite această eventualitate: «Dacă ar fi fost dat lui Mihai să rămână pe lângă această idee primordială, dacă şi-ar fi pus puterile toate în combaterea Turcilor, aliindu-şi şi apoi supunându-şi popoarele din peninsula Balcanului, el ar fi ajuns departe, şi undele Bosforului ar fi văzut poate resfrângându-se în valurile lor sclipi-

[1]) Ibidem p. 220.

rile coifurilor româneşti. Acest vis nu este numai o răsfrângere a închipuirii vremurilor noastre. El era visat chiar de pe atunci... [1]).
Şi istoricul român arată cum Mitropolitul Matei al Mirdei spune în cronica lui rimată: «noi (Grecii) nădăjduiam că Mihai va scoate coroana bizantină cu sabia şi ne-o va da-o nouă...»

A fost Mihai Viteazul de o intrepiditate napoleonenană; cu o genialitate politică şi militară fără pereche, el a fixat, cu spada şi cu gândul, etapele evoluţiei peste veacuri a neamului românesc. Fapta noastră îi împlineşte încet gândurile.

De acolo, de pe culmea veacului al XVI-lea Voevodul vitejiei româneşti ne fulgeră deviza vitalităţii noastre: Fiţi ofensivi!

[1]) Ibidem, p. 314.

Renasc virtuţile ostăşeşti...

Târziu, peste aproape trei veacuri dela măreţele fapte ale lui Mihai Viteazul, poporul românesc reia tradiţia marşului său biruitor, pe plan militar şi politic. Participarea noastră la războiul ruso-turc din 1877 şi, la începutul veacului acesta, rolul jucat în criza balcanică, încheiată cu pacea dela Bucureşti în 1913, au însemnat ieşirea dintr'o lungă şi adâncă letargie a virtuţilor ostăşeşti ale neamului şi reintrarea Statului român pe arena politicii europene ca factor activ, de sine stătător.

Până în primăvara anului 1877, poporul românesc dusese o viaţă larvară, apoi trecuse sub tutela puterilor europene, cari aveau interesul să menţină în criza orientală, provocată de imperiul otoman în descompunere, un echilibru înntre statele prezumtiv succesoare, Rusia şi Austria, echilibru în care Principatele româneşti trebuiau să joace rolul suportului, al punctului fix. Politica noastră în aceste vremuri, atitudinea noastră, este deter-

minată de situaţia aceasta minoră. Din 1877 ne recăpătăm poziţia verticală şi resimţim, în gânduri, atitudini şi acte, vechiul spirit ofensiv românesc.

Cunoaştem împrejurările politice şi militare, polarizate în jurul acestui nou an românesc, 1877. Au fost frământări dramatice în România mică până să biruie spiritul ofensiv. Majoritatea oamenilor politici era pentru o politică defensivă, de neutralitate pasivă, isvorîtă din neîncrederea în propriile forţe.

Domnitorul şi Primul său Ministru reprezentau teza opusă, care până la urmă s'a impus. Se spunea de o parte: «N'avem forţa necesară de a rezista Turciei sau Rusiei; conflictul de altfel nu ne priveşte; victoria Rusiei ameninţă fiinţa noastră naţională, deci să proclamăm sus şi tare neutralitatea noastră, să lăsăm pe Turci sau pe Ruşi să treacă pe teritoriul nostru, să nu ne legăm de nimeni. însfârşt să ne bizuim pe Tratatul din Paris şi pe garanţia puterilor [1]).

De partea activiştilor se ţinea un limbaj îndrăzneţ: «Independenţa trebuia dobândită cu armele în mână spre a dovedi Europei vitalitatea nouei Românii şi a da poporului nostru încrederea în viitorul său, făcându-l să

[1]) M. Polihroniade şi Al. Chr. Tell, Domnia lui Carol I, p. 340.

treacă prin supremul examen al istoriei, proba focului» [1]).

Cât de dârză a fost discuţia reiese din paginile ziarelor de pe atunci în frunte cu «Timpul» şi «Românul» şi din desbaterile parlamentare.

Războiul dela 77 a fost privit de multă lume ca «o aventură»: trecerea Dunării, luptele sângeroase de la Griviţa, Rahova, Plevna, pe urmele glorioase ale lui Mircea şi Mihai, erau considerate inutile şi primejdioase. Se ştie că la Plevna cumpăna războiului a fost net inclinată de partea aliaţilor, graţie vitejiei româneşti. Destinul a vrut totuşi ca să pierdem sudul Basarabiei în schimbul Dobrogei. Cu Dobrogea reveniam în spaţiul românesc al marelui Basarab, Mircea. Discuţia în jurul acestei provincii a fost deasemeni înfierbântată. «Ce căutăm noi acolo, se spunea, într'o regiune înapoiată, locuită de tătari, lipoveni şi turci?» Acei cari au îndrăznit la 1878 să accepte şi să organizeze apoi Dobrogea au făcut bine. Astăzi nimeni nu ne contestă Dobrogea şi niciun român n'ar putea concepe ca istoria noastră să se fi desfăşurat altfel.

Un alt moment caracteristic noului spirit, care cuprinsese polititca românească, este criza balcanică. După războiul victorios al ti-

[1]) Ibidem, p. 341

nerelor state balcanice contra Turcilor, aliaţii încep să se certe pe pradă. Bulgarii se doresc singurii beneficiari ai victoriei şi aspiră la succesiunea Turcilor în Balcani. Atunci intervin armatele române, cari trec din nou Dunărea şi se îndreaptă spre Sofia. Bulgarii cedează şi, prin pacea dela Bucureşti din 3 August 1913, se face rectificarea graniţei în Dobrogea şi se statorniceşte un statut între statele balcanice. In acest conflict «Carol I se prezenta aproape ca mandatar al Marilor Puteri în interesul «ordinii» şi «al păcii», făcând să i se recunoască dreptul de a influenţa noul echilibru ce trebuia stabilit» [1]. In 1913, România a intervenit hotăritor, pe cale militară şi diplomatică, în stabilirea echilibrului balcanic.

Impinşi pe această linie ascendentă de dinamismul istoriei noastre, de vitalitatea neamului nostru şi de conştiinţa tăriei şi drepturilor româneşti, ajungem în 1919 la România Mare, după ce oştile noastre stăviliseră la Răsărit şi peste Tisa extinderea cotropitoare a nebuniei roşii.

După trei veacuri, virtuţile ostăşeşti renăşteau la poalele Carpaţilor şi pe luncile Dunării... Un clocot din străfunduri vestea ridicarea cea mare a neamului lui Decebal şi

[1]) N. Iorga, Istoria Românilor, Vol. X, p. 329.

Traian, Mircea, Ştefan şi Mihai. Atinsesem culmile de altădată şi eram chemaţi spre noui misiuni. Eram un popor unit, plin de vitalitate, mai numeros decât toate neamurile din sectorul sud-estic al Europei, cu o istorie mai veche şi mai glorioasă decât a tuturor vecinilor...

Aveam înaintea noastră larg deschise porţile istoriei. Trebuia numai să îndrăznim, să fim ofensivi...

Şi n'am fost!

Dimpotrivă. S'a făcut totul pentru a ucide acest spirit ofensiv. Ne orânduisem într'un sistem de alianţe static, ne însuşisem o mentalitate democratică şi începusem să ne destrămăm forţele şi sufletele.

A urmat apoi destrămarea ţării...

Dar a venit ridicarea cea de pe urmă, care va trebui să ne înalţe pe culmi neatinse nici de înaintaşi.

III

NOI ȘI RUȘII

Noi şi Ruşii

Eram la Berlin când, în Iunie trecut, s'au precipitat evenimentele, cari au dus la ocuparea Basarabiei şi Bucovinii. Puteam privi deci dela distanţă, într'o perspectivă mai mult istorică, nefericita mutilare a ţării noastre.

In toamna târzie a aceluiaş an, în cursul uneia din pasionantele convorbiri cu Conducătorul Statului, mi se spune: «Ştii că Molotov a sondat la Berlin terenul în vederea unei ocupări a Moldovei?»

Am încercat să găsesc motivele aparente ale acestei pretenţii uluitoare şi am aflat că era, printre altele, **dreptul sfânt** al Sovietelor de a da protecţie «proletarilor români, exploataţi de odioşii boieri» şi «evreilor prigoniţi de fasciştii români».

Dacă Basarabia o invadaseră pe baza unor presupuse drepturi istorice şi din obligaţia de proteguire a populaţiei de origine slavă, pentru Moldova invocau principii, cari pu-

teau justifica o cutropire a întregii ţări şi, mai departe, a restului Europei.

Ruşii apăreau din nou la hotarele civilizaţiei, de astădată sub haina comunismului generos. Aşa cum în trecut, ascunsă sub masca pravoslavnicei ortodoxii, Rusia se infiltra în Europa ca protectoare a creştinilor din Balcani contra păgânilor turci, aşa cum după demascarea politicei sale ortodoxe, s'a refugiat în panslavism pentru acoperirea aceleaşi tendinţe cutropitoare, tot astfel ea se ridica în sec. 20-lea cu lozinca fatidică: «Proletari din toate ţările, uniţi-vă!» Desigur, unire sub scutul Moscovei comuniste şi anticreştine, în fond aceeaş Moscovă pravoslavnică şi panslavistă, simbol al imperialismului asiatic ucigător de suflete.

Ceeace n'am reuşit să pricep atunci a fost opacitatea oamenilor noştri politici, cari nu înţeleseseră că pericolul mortal pentru neamul românesc era la Răsărit, că singura şi cea mai înţeleaptă politică a noastră era alături de duşmanii duşmanului nostru secular, popoarele naţionaliste, unite cu Axa indestructibilă Roma-Berlin. Şi faptul îmi apărea cu atât mai ciudat cu cât trecutul nostru istoric şi structura intimă a poporului românesc indicau hotărît linia de urmat.

Din momentul primei atingeri cu colosul dela Răsărit, românii au simţit fiorul ele-

mentar, alarma nedesminţitului instinct al conservării etnice şi au reacţionat just, cu toate silinţele moscovite de a ni se înfăţişa ca prieteni.

In secolul trecut, istoricul Xenopol, rezumând experienţa de veacuri a neamului nostru, spunea: «Suntem aşezaţi în sfera firească de întindere a popoarelor slavone, suntem expuşi la pericolul de a fi luaţi înainte de uriaşa minge de omăt, ce se rostogoleşte dela cercul polar, mergând cu o repeziciune tot mai ameninţătoare spre ţărmurile mării Mediterane» [1]). Acei români cari au trăit în secolul al 19-lea drama înşelării nădejdilor noastre şi a răpirii Basarabiei de sud, după 1877, au arătat pe larg ce reprezintă, pentru noi, Ruşii. Dintre toţi, cu mai fină intuiţie şi mai arzătoare pasiune istorică, a făcut-o Mihail Eminescu în ziarul «Timpul». Sunt cunoscute documentatele lui articole asupra Basarabiei şi lupta înverşunată susţinută cu condeiul contra tuturor celor din afară şi dinăuntru, cari nu înţelegeau, în toată întinderea lui, pericolul rusesc.

Genialul nostru poet şi ziarist a fixat atunci un punct cardinal în catehismul politicei româneşti: «Sunt două sute de ani, spune Eminescu, decând Rusia înaintează me-

[1]) A. D. Xenopol, Istoria Românilor, vol. XII, p. 163.

reu spre Miază-zi; luptele ei orientale sunt o întreagă istorie, şi acela care nu cunoaşte această istorie, ori care o cunoaşte şi nu ţine seamă de ea, nu este un bărbat politic şi nu are dreptul de a lua parte hotărîtoare la viaţa politică» [1]).

Problema rusească trebuie să ne intre în sânge ca odinioară Romanilor, obsedanta problemă cartagineză. După ce am scăpat de presiunea musulmană, care ne-a împiedecat respiraţia atâtea veacuri de istorie europeană, neamul nostru s'a găsit în faţa altei presiuni, după Eminescu, tot atât de gravă, după cronicari şi Xenopol, chiar mai gravă, căci ea ameninţa însuşi sufletul românesc. «Turcii, spune Xenopol, ne ucideau cu încetul, storcându-ne viaţa materială; ruşii vroiau să ucidă sufletul, înlocuind în corpurile noastre, sufletul românesc, cu cel rusesc; nu atacau numai forma materială, ci substratul intelctual» [2]). Intâlnirile românilor cu alte popoare a fost prilej de afirmare a specificului naţional, de precizare a conţinutului cultural şi stimularea potenţialului creator; cu Ruşii, aceste întâlniri au avut totdeauna un efect contrar, de adormire sau paralizare a

[1]) M. Eminescu, Opera politică, ed. Prof. I. Creţu vol. I. p. 194.

[2]) A. D. Xenopol, op. cit., vol. XI, p. 125.

sufletului propriu. Tragedia Basarabiei este edificatoare.

Poziţia noastră, ca rasă, faţă de Ruşi a definit-o clar Eminescu: «Documentele istorice, relatând fapte netăgăduite, ne dovedesc că Ruşii sunt o putere mistuitoare, mistuitoare nu numai prin puterea braţului, ci şi prin urmările demoralizatoare ale înrâuririi lor» [1])

Faţă de Ruşi noi nu trebue numai să ne apărăm, ci atunci când împrejurările ne sunt favorabile, să şi atacăm. Trebue să prevenim, ca odinioară vajnicii Voevozi ai Valahiei şi Moldovei, pericolul de a fi înghiţiţi şi mistuiţi.

Căci istoria întreagă şi evenimentele recente ne învaţă că un popor nu poate dormi liniştit pe drepturile şi zapisele lui istorice, că un popor nu trebue să doarmă dacă vrea să trăiască şi să se afirme în istorie.

Intre noi şi Ruşi procesul este vechiu. Vom încerca aci să-l definim prin datele lui istorice şi ideologice.

[1]) M. Eminescu, op. cit. p. 259.

„In numele Mântuitorului şi al Creştinătăţii"

«Gem, apăsaţi de jugul barbarilor, Grecii, Valahii, Bulgarii şi Sârbii, şi dovedesc prin adânca lor mizerie cât se ţin Turcii de toate tratatele lor». Cu aceste cuvinte amăgitoare îşi inaugurează Petru cel Mare al Rusiei politica sa orientală. Ecoul acestei generoase declaraţii, înscrisă în manifestul adresat creştinilor din Balcani şi Europei, străbate până la începutul veacului nostru.

Armatele ruseşti pornesc la lupta pentru desrobire din Catedrala Moscovei, sub faldurile steagurilor roşii cu înscripţie de cruciaţi: **«In numele Mântuitorului şi al Creştinătăţii»**. Este uşor de închipuit freamătul de nădejde, care a străbătut atunci sufletele creştinilor oprimaţi de jugul musulman, şi aureola de legendă biblică formată în jurul prea slăvitului şi pravoslavnicului împărat de la Miază Noapte...

Adevăratele ţeluri ale politicei petroviene, cari au şi fost în parte atinse, apar clar din

documentele vremii şi luptele purtate: lumea slavă, organizată într'un stat puternic, avea nevoie să respire prin cele două mări, Baltică şi Neagră. Luptele cu Carol XII-lea al Suediei au aşezat stăpânirea rusească pe coastele nordice; lupta cu Turcii a impus aceatsă stăpânire spre Sud, la marea de Azov şi mai târziu Crimeea şi coasta pontină până la Nistru.

Petru cel Mare doria însă întreaga Mare Neagră, ceeace nu era posibil fără cucerirea Constantinopolului. Astfel se precizează termenii presupusului «Testament» al imperialistului ţar, programul de politică externă rusească timp de peste două veacuri.

Cum au primit românii pe împăratul creştin, care venia cu promisiuni atât de îmbietoare? Dimitrie Cantemir şi Constantin Brâncoveanu, împreună cu majoritatea boerilor, se alătură desrobitorului. Domnul moldovean o face deschis, printrun tratat formal cu ţarul; Brâncoveanu, mai expus forţei turceşti, lucrează acoperit, printr'o abilă acţiune diplomatică.

In acest prim contact politic cu Ruşii, Moldovenii au jucat rolul principal. Dimitrie Cantemir încheie cu ei, în Aprilie 1711, un tratat, la Lusk, în care se statua printre altele:

«**Art. 1.** Ţara Moldovei cu Nistru să-i fie hotarul şi Bugeagul cu toate cetăţile tot a Moldovei să fie; numai deodată prin cetăţi să se aşeze Muscali oşteni până s'a întemeia ţara, iar apoi să lipsească oastea moschicească;

Art. 2. Bir să nu plătească ţara nici un ban;

Art. 8. Zece mii de oaste să fie gata în ţară şi împărăţia să le deie leafă din visteria împărătească;

Art. 9. Din Muscali să nu se amsetece la boeriile Moldovei, nici să se însoare în ţară, nici moşii să nu cumpere».

Celelalte articole se ocupă de statutul Domnului şi boierilor, de veniturile lor etc.

Petru cel Mare trece Nistrul şi vine la Iaşi unde este «îmbrăţoşat cu drag de întreaga poporaţie», cum spune cronicarul. Toţi condeierii timpului se întrec în descrierea acestui eveniment epocal. «Căimăcamii, spune Neculce în Letopiseţe, împreună cu alţi boieri şi orăşeni bătrâni mai de cinste şi cu Gedeon Mitropolitul şi cu tot clirosul bisericei i-au ieşit cu toţii înainte afară din Iaşi, frumos întâmpinându-l, l-au primit cu toată inima şi i s'au închinat cu mare bucurie ca unui împărat creştin, dând laudă lui Dumnezeu că doară îi va cerceta cu mila sa şi-i va scoate de sub jugul robiei Turcilor».

Impăratul dă un banchet la care boerii români beau pentru prima oară «vin franţu-

zesc (șampanie), și cum au băut, cum au înmărmurit toți de beți. In curând era să se schimbe râsul în plâns și veselia în intristăciune». «Intristăciunea» lui Neculce a fost căşunată de rezultatul dezastruos al luptei de la Stănilești, care a spulberat frumoasele visuri românești.

Destinul n'a vrut să vedem ce ar fi devenit Moldova și Valahia dacă biruiau Rușii. Ne-au rămas totuși documente, cari desvăluiesc cu prisosință intențiile «pravoslavnicului împărat».

In primul rând, tratatul cu Cantemir. Aci găsim, alături de garantarea integrității teritoriale, cu Nistru hotar, două categorii de dispoziții foarte viclene:

1) clauzele militare și 2) garantarea unui anumit statut politic și social intern.

Cele două dispoziții cu caracter militar, întreținerea unei armate moldovene pe socoteala vistieriei rusești și ocuparea cetăților de «oștirile moschicești» până la intemeierea oastei moldovene, însemnau o adevărată ocupație militară a țării cu toate fatalele ei consecințe. Xenopol analizează just aceste consecințe. «Prin această condiție, Rusia tindea la o șărbire directă a Moldovei, căci oricine înțelege ce țintă și scop putea să aibă ocuparea cetăților moldovene de oștirile rusești «până la intemeierea țării», un termen așa

de nehotărit; apoi dacă Rusia se oferea cu atâta generozitate a plăti din vistieria ei armata moldovenească, desigur că cu aceiaș neinteresare s'ar fi apucat a-i face și educația militară pentru care iarăș, se înțelege de la sine, că trebuia să pună în fruntea ei comandanți ruși. Ce era însă să devină Domnul Moldovei în mijlocul unei armate, chiar naționale, plătite și comandate de Ruși? Desigur că numai un instrument ascultător și supus în mâinile politicei rusești. Și apoi, în asemenea împrejurări, ce valoare se mai poate pune pe articolul care asigura Moldovenilor neamestecarea Muscalilor în boeriile țării și oprirea lor de a se căsători în țară sau de a cumpăra moșii?»[1]).

De remarcat că, după două secole, un alt țar, deastădată roșu și anticreștin, va întrebuința aceleași procedee: garnizoane rusești în țările baltice, urmate curând de răsturnarea regimului politic, sovietizarea țărilor și apoi exilarea, decimarea și slavizarea populației.

Cât privește a doua categorie de dispoziții, garantarea unui statut intern, ele însemnau, în fapt și în drept, înlocuirea suzeranității turcești cu **protectoratul rusesc.**

In afară de tratat, există și mărturii de ale

[1]) A. D. Xenopol, op. cit. vol. VII p. 128.

contemporanilor, înzestraţi cu un bun simţ viguros şi un instinct românesc treaz. Acsinte Uricariul se arăta neîncrezător în misiunea creştină a împăratului: «N'au vrut să înţeleagă nimene că erau umflaţi mai toţi pământenii cu nădejdiile cele deşarte, neştiind voia lui Dumnezeu cum va fi cât cu socoteala lor când se ţinuseră că sunt scăpaţi de sub jugul robiei, atunci erau să cază nu **numai la mai mare robie, ci şi la pieire desăvârşită».**

Iar cronicarul Neculai Costin se exprimă cu amărăciune contra nouei închinări şi a politicei grăbite a Domnului. Ruşii veneau cu crucea în mână pentru a ne îngropa sub o robie şi mai grea decât cea turcească.

Prima întâlnire a Românilor cu Ruşii, sub Petru cel Mare, fixează poziţiile respective, cari vor rămâne aceleaşi dealungul veacurilor următoare. Sub aparenţe înşelătoare şi atrăgătoare, prin insinuări lente, sub semnul dezarmant al crucii, cu lozinca imperialistă a panslavismului sau sub semnul secerii şi al ciocanului, ei se vor întinde continuu, vor adormi instinctul naţional, vor cultiva orgoliile individuale, vor amăgi nădejdile proletare şi vor măcina fiinţa noastră etnică şi morală acolo unde o întâlnesc.

Prima atingere cu lumea aceasta imensă a însemnat însă şi înscrierea în sângele neamului nostru a unui testament tot atât de statornic ca al lui Petru cel Mare: **testamentul păstrării fiinţei noastre etnice.**

„Cu genuchile plecate..."

Intreg secolul al XVIII-lea, politica orientală rusească se desfăşoară sub semnul ortodoxiei, aşa cum secolul următor va înălţa la rang de doctrină oficială panslavismul, iar secolul nostru, comunismul. Dela Petru cel Mare poporul slav pare a trăi... mistica misonarismului: ortodox, panslav, comunist. In fond, dela întemeierea unui stat, lumea slavă încearcă să justifice intelectual un proces biopolitic: lunecarea continuă pe întinsul neted al Europei răsăritene a une rase, care nu găseşte în sine un centru de gravitaţie cultural-politică. Acest nomadism lent, organizat, îşi are o singură cauză reală: un fel de «horror vacui», care a determinat, alături de imboldirile foamei, atâtea revărsări barbare dela Răsărit spre mirajul Europei civilizate.

După prima întâlnire cu Ruşii, care luase formal caracterul unei alianţe cu tratat în regulă, Românii vor fi trataţi tot mai mult ca supuşi, robi ascultători, «slavoni». Am văzut

cum bunul simț al câtorva cărturari intuise pericolul chiar de pe vremea lui Petru cel Mare. Numărul boierilor anti-ruși va crește mereu. Mulți dintre ei se vor lumina asupra firii și generozității creștinilor dela Miază-Noapte încă din anul 1739 când Rușii ocupă pentru a doua oară Moldova. Feldmareșalul Münich, care tot timpul a avut o atitudine disprețuitoare față de boieri, impune țării contribuțiuni materiale de război peste puterile. ei.

O serie întinsă de «ponturi» înșiră îndatoririle strivitoare ale Moldovenilor; sancțiunea neîmplinirii lor cade grea ca un blestem: «Nimeni să nu tăgăduiască bucate sau haine, sau bani turcești sau grecești că cu capul lor vor da de seamă».

Cronicarul Neculce tălmăcește sguduitor situația boerilor: «Și le-au zis că de nu vor primi așa, a da foc târgului; și i-au făcut cu deasila de au iscălit, că se întâmplase și boierii de nu se învoiau, și au iscălit toți. Care mai pe urmă veți vedea la ce au eșit cinstea lui Münich, că vinul cel unguresc dulce s'au făcut venin amar, și râsul plâns, și voia cea bună groază și frică. Și oh! oh! oh! bogăția, sărăcie și lipsă și blăstăm și osândă vecinică neuitată și neînchegată».

Incheind pacea cu Turcii la Belgrad, oștile rusești trebue să părăsească Moldova; con-

form ordinului dat de însuși capul armatei, Münich, soldații se dedau la pradă, despoind sălbatec țara. De atunci prada a devenit sistem în raporturile rușilor cu noi; de câteori vor veni în țară ca prieteni, ne vor prăda ca dușmani și barbari asiatici...

Caterina II-a, marea împărăteasă a Nordului, ridică iarăș crucea contra păgânilor. Și ea adresează, în stilul predecesorului, un manifest generos către creștinii din Balcani; și ea vine cu promisiuni amăgitoare. Noul război contra Turcilor, pornit în 1769, se face tot pentru... mântuirea creștinilor și armatele rusești ocupă Moldova tot ca desrobitoare.

In scrisorile trimise de împărăteasă boierilor români, întâlnim pentru prima dată ideea panslavă, în umbra ideii ortodoxe: «Scăparea patriei voastre și tuturor vecinilor și creștinilor din acea hulită turcească supunere, cu adevărat este o întreprindere prea folositoare pentru toată Creștinătatea și mai cu deosebire pentru acel slavonesc norod» 1). Observăm că Românii sunt aci tratați ca un neam slav.

Mitropolitul, boierii, ofițerii și tot norodul sunt puși să facă jurământ de credință către «prea slăvita imperatriță». Niciodată poporul

1) Vezi Xenopol, op. cit. vol. IX, p. 122.

nostru n'a apărut într'o lumină mai tristă, n'a atins un grad mai scăzut de umilinţă, decât în momentul solemn al acelui jurământ, care desigur, era redactat de capul armatei de ocupaţie şi impus prin mijloace de persuasiune verificate de Münich!

O deputaţie de boeri este însărcinată să depună din partea celor două ţări, la «luminatele picioare» ale împărătesei Cartea închinării noastre, în care citim: «noi locuitorii Moldovei ca nişte robi prea plecaţi, aducem supunerea cea robească cu toată bunăvoinţa şi primirea inimii şi **cu genuchile plecate ca nişte fierbinţi rugători cădem la urmele prea luminatelor picioarelor Voastre»**. Parcă ne-am găsi în Basarabia veacului nostru, pusă să trimită moţiuni superlative ţarului roşu din Kremlin!

Cât despre spontaneitatea acestor jurăminte, să se observe grija de a se sublinia că s'au făcut «cu toată bună voinţa şi primirea inimii».

După închinare, urmează proectele de organizare a ţărilor sub pravoslavnica oblăduire a împărătesei. Şi aceste proecte se înfăţişează ca dorinţi spontane ale boierilor din ambele principate. Din toate «ponturile» prezentate la Petersburg, reiese dorinţa arzătoare a Românilor de a fi încorporaţi la Rusia şi chiar rusificaţi.

Astfel, în pontul 1) Muntenii cer ca ţara lor «să se facă tot una cu eparhiile ce stăpâneşte prea puternica împărăţie a Rusiei», iar ca organizare internă «să se aşeze legile şi rânduielile Rusiei pe deplin» (pontul 2). In toate domeniile de viaţă publică, administrativă, financiară, etc., să se procedeze «după rânduiala Rusiei» şi chiar organizarea bisericii «să fie sub îndreptarea Sf. Sinod după obiceiurile Sf. biserici din Rusia» (pontul 6). Organizarea judecătorească este dată aproape complet pe mâna Rusiei, care va rândui ca judecătorii «să fie jumătate munteni» (pontul 9), deci cealaltă jumătate ruşi... cu judecată în limba rusească!

In rezumat, gubernie rusească, cu organizaţie politică, administrativă, judecătorească, bisericească, militară, rusească. Un capitol complet neglijat este cultura poporului, iar alt capitol amănunţit organizat este poliţia. «Poliţia aspră şi neîngrijire de cultură, exclamă Xenopol, iată începuturile protecţiunii ruseşti asupra Românilor; şi aceste două elemente sunt esenţiale în sistemul rusesc, căci ele sunt sprijinul cel firesc al despotismului» [1]).

Norocul poporului românesc a fost şi de astădată schimbarea de echilibru diplomatic şi militar european. Austria încheie cu Turcii

1) Ibidem, vol. IX, p. 133.

un tratat secret, iar Frideric cel Mare insistă pe lângă Ruşi să încheie pace spre a avea mâinile libere la împărţirea Poloniei. Intr'adevăr, Polonia este acum împărţită între Ruşi, Prusieni şi Austriaci; Turcii tac mulţumiţi că obţin pacea, îndepărtând pentru câtva timp pericolul rusesc. Polonia a fost compensaţia pentru principate; numai graţie împărţirii ei, prin pacea dela Kuciuk Kainargi (1774) se prevede părăsirea ţărilor româneşti şi a Basarabiei de către oştile muscăleşti, nu fără a fi fost prădate mai înainte «după rânduiala creştinească»...

«Cu genuchile plecate» se înfăţişau românii înaintea Ruşilor pentruca, în schimb, să fie jefuiţi de «sărăcia» şi sufletul lor, pentru a fi îngropaţi sub piatra grea a inculturii, care ucide toate virtuţile dinamice, creatoare, şi adoarme conştiinţa naţională.

Poporul nostru «pravoslavnic şi slavonesc» trebuia să-şi robească trupul şi sufletul fraţilor întru ortodoxie, Ruşi, cari înaintau, vrăjiţi de strălucirea şi prestigiul de altădată al Bizanţiului, spre inima civilizaţiei europene.

Ruşii nu vor numai ţări şi bogăţii, ci vor suflete; stăpânirea lor nu trebuie să fie numai politică, ci totală, slavă, despotică.

Aşa a fost de veacuri... şi aşa a rămas.

„Doar ochii spre a plânge"...

Din 1774, anul păcii dela Kuciuk Kainargi, până la 1853, războiul Crimeei, principatele româneşti au fost de nenumerate ori ocupate şi jefuite de oştile ruseşti. Experienţa mai recentă din 1877 şi 1916, când poporul nostru a luat, din nou, contact cu Ruşii, ne găseşte organizaţi şi cu o poziţie internaţională mai favorabilă, deaceea şi rezultate vor fi diferite.

In perioada 1774—1853, principatele române încetează de a mai fi pentru Ruşi «ţări creştine», cari urmau să se bucure de desrobire: ele sunt părţi dintr'un imperiu în descompunere, cel otoman, şi drum spre ţelul obsesiei slave: Constantinopolul. Dacă până acum ocuparea provinciilor noastre de către oştile ruseşti avusese un caracter provizoriu, decurgând din necesităţile războiului cu duşmanul comun şi find în presupusa favoare a ocupaţilor, de aci înainte Petrogradul îşi va desvălui oficial fondul politicei sale: războiul cu Turcii nu se făcea pentru creştini, ci pentru Ruşi, pentru întinderea dominaţiei ruseşti.

Astfel se ajunge la anexarea Basarabiei!

Cât priveşte populaţia creştină a acestor nefericite provincii, ea a avut de suferit jafuri, chinuri şi umilinţi de neînchipuit.

Nu intrăm aci în detalile istoriei orientale. Deajuns să constatăm că pretexte pentru războaie cu Turcii, în această epocă, se găsiau din abundenţă. Iar diplomaţia rusească nu era lipsită de fantezie.

Regina Victoria a Angliei avea obiceiul să spună că principalul în relaţiile cu un stat este să ajungi la încheierea unui tratat; după aceea găseşti motive berechet de conflict, căci tratatul devine o sursă inepuizabilă de «casus belli» pentru cancelariile unei diplomaţii în serviciul imperialismului. Diplomaţia rusă practică sistelul.

Tratatul de la Kuciuk Kainargi naşte deci noui conflicte între Turci şi Ruşi, cari sunt secundaţi de Austriaci. Intre împăratul Iosif II al Austriei şi împărăteasa Caterina II intervine chiar o înţelegere secretă de împărţire a im-
practică sistemul.

Precedentul Poloniei încuraja politica de cuceriri în comun a celor doi suverani. Conform acestui plan, Ruşii urmau să ia Crimeea, iar Austria, Bosnia şi Serbia; restul imperiului otoman trebuia să alcătuiască noul imperiu de Răsărit, iar Moldova şi Valahia, mărul discordiei între tovarăşi, trebuia să rămână

într'un fel de neatârnare sub principele rus Potemkin.

Cât valora această neatârnare şi ce urmări trebuia să aibă prezenţa lui Potemkin pe tronul principatelor unificate, ne-o lămureşte cazul Poloniei, a cărei împărţire fusese la fel precedată de numirea unui prinţ rus, Poniatowski, favoritul împărătesei.

Planul este revelator, pentru stadiul pretenţiilor ruseşti. N'a putut fi totuş realizat din cauza schimbărilor în situaţia internaţională.

In războiul deslănţuit cu Turcii, armatele lui Suvaroff ocupă Moldova. După câteva bătălii, intervine pacea dela Iaşi în 1792 prin care, pentru a treia oară Nistrul e declarat hotar între cele două împărăţii. Ruşii dobândiau definitiv Crimeea şi Oczakowul.

Pacea de la Iaşi n'a fost decât un armistiţiu, căci loviturile contra Turciei sunt curând reluate cu mai mare intensitate. Dacă, în această epocă, n'ar fi intervenit un factor nou, ofensiva lui Napoleon spre Răsărit, proectul Caterinei II ar fi devenit realitate.

Ruşii ocupă din nou principatele în 1806 şi le ţin astfel până în 1812. In acest interval de timp se duc lupte şi tratative, în cari ţările româneşti sunt aduse repetat în discuţie. Aşa, în Ianuarie 1807, ambasadorul englez la Constantinopole, urmând instrucţiunilor din Lon-

dra, presează asupra Porții să cedeze Rusiei Moldova și Valahia. Englezii erau interesați aci spre a câștiga, cu preț străin, Rusia în contra lui Napoleon. In Septembrie, acelaș an, Napoleon se întâlnește cu împăratul Alexandru al Rusiei la Erfurt unde discută soarta Europei. Tratatul secret dintre cei doi suverani prevede, între altele, și cedarea Moldovei și Valahiei către Rusia, în termenii și pentru motivele următoare: «Fiindcă împăratul Rusiei — în urma revoluțiunilor și a schimbărilor, cari sgudue Imperiul Otoman și-l pun în neputință de a da **garanții îndestulătoare pentru persoana și averea locuitorilor Moldovei și Valahiei**, și nici nu este speranță ca asemeni garanții să fie date pe viitor — și-au întins marginile împărăției sale până la Dunăre și au unit cu ea Moldova și Valahia, și nu poate recunoaște integritatea Imperiului Otoman decât cu această condiție, apoi împăratul Napoleon încuviințează această întrunire și întinderea granițelor imperiului rusesc până la Dunăre».

Dar amiciția celor doi împărați nu durează. Pericolul napoleonean amenință tot mai de aproape Rusia. Pentru a-și asigura flancul stâng dinspre Turci, Țarul își reduce pretențiile orientale. In ajunul războiului franco-rus, Alexandru nu mai pretindea decât Basarabia și Moldova până la Siret. Dacă Turcii ar fi stăruit în rezistența lor, desigur că nici

Basarabia n'ar fi fost pierdută. Sub amenințarea oștilor napoleoniene, Rusia se mulțumește numai cu Basarabia. Prutul devine noul hotar cu Rusia...

Era în 1812, luna Mai, ziua 26... Tratatul se încheia la București.

*

In convenția dintre Napoleon și țarul Alexandu, încorporaera Moldovei și Valahiei de Ruși era justificată prin carența Turciei, care nu putea da «garanții îndestulătoare pentru persoana și averea locuitorilor Moldovei și Valahiei...». Dădeau Rușii aceste garanții?

N'a existat pentru mult încercatul nostru popor o mai mare calamitate decât ocupația rusească din această epocă! Mărturiile contimporanilor constituesc documente, cari ar fi trebuit să descalifice și să scoată definitiv din rândul lumii civilizate un popor întreg. Să nu ne surprindă atrocitățile asiatice ale G. P. U.-ului de astăzi! Ele sunt pe linia tradiției rusești.

«Persoana locuitorilor» români era tratată animalic. Pentru lucrarea unui șanț de apărare în jurul Craiovei, generalul rus a întrebuințat sclahori români. «Fiind iarnă, spune consulul francez Fornetty, acești nenorociți lucrau ziua sub loviturile biciului rusesc și petreceau noaptea închiși prin biserici sau ocoale spre a nu fugi. Udați până la oase, lipsiți de foc și de hrană, ei periau cu miile». Iar

un alt francez, Lamare, martor al martira
lui românesc, scria în 1808: «această țară e
distrusă cu desăvârșire, ruinată și despo
lată și Excelența Voastră să nu creadă că e
gerez. Inecările dela Nantes nu erau mai cu
plite decât mijloacele întrebuințate pentru
stoarce dela acei nenorociți ultimul lor vi
ultima lor găină... Cineva foarte vrednic
credință mă asigură că sunt puși la tortură
aceleași șurubelnițe piciorul bărbatului cu
cel al femeei până ce mărturisesc și pre
cele ce li se cer... Țăranii munteni vor pl
cu toții fie în Turcia, fie în Transilvania și
se vor mai întoarce niciodată...»

Despopularea țării prin urgia moscovită e
confirmată și de consulul Ledoulx care a
că «o mulțime de locuitori ai satelor, care
găsesc aproape de Dunăre, împinși de des
dăjduire au dezertat și dezertează în toate
lele în Bulgaria din partea Șiștovului și
copolei...» Chiar ambasadorul rus la Cons
tinopol, Italinski, în trecere prin Moldova, c
stată «starea de plâns a acestei țări», în c
totul este rău și despre care nu crede că
poate fi îndreptată. «Trebuie părăsită în v
nenorocitei ei soarte», conchide cu disp
diplomatul rus.

«Starea de plâns» era rezultatul prădăr
rusești din chiar ordinul comandanților. «T
pele mele, reteazà Suvaroff scurt o încer

de protest, fac bine ceeace fac: eu le-am învoit».

In afară de aceste prădări neoficiale, cari «garantau», precum vedem, «averea locuitorilor», existau cele oficiale: cadouri exorbitante pretinse de generali și contribuția Vistieriei. Moldova a plătit într'un singur an 8 milioane lei, față de 3 milioane cât plătia Turcilor, iar contribuția Munteniei s'a încincit. !

Dar urgia rusească nu se resfrânge numai asupra averii și persoanei românului, ci mai ales asupra fondului său moral, atât de simplu și sănătos altădată. Zilot Românul, în cronica lui, se face ecoul tristei decăderi morale a păturii conducătoare. «Jăluire nu avea loc pentru că toți erau căptușiți cu hrăpire și mituire, dreptatea ziceau că a pierit fiind vremile turburate. Lege, suflet, Dumnezeu, răsplătire, ziceau că sunt toate minciuni și basme călugărești. La bani numai se închinau, cu un cuvânt, de la cei mai mari până la cei mai mici, ca să scoată cele ce da și să le mai rămână și câștig din care să întâmpine cheltuelile hainelor, a cluburilor și altor soiuri de desfrânări».

Destrămarea conștiinței morale și naționale, sus; sărăcie, mizerie morală, boli, umilințe, incultură și desnădejde, jos. Iată tabloul poporului nostru sub oblăduirea pravoslavnicei

Rusii! Răşluirea provinciilor, furtul pământului strămoşesc. iată desrobirea rusească!

*

La picioarele înaltului scaun al lui Kutuzoff, generalul comandant al oştilor de ocupaţie, norodul a depus jalbele negrăitelor lui suferinţi. Acest mesager al Rusiei ortodoxe a dat un răspuns, care defineşte lapidar şi crud, pentru totdeauna, pe vecinii de la Răsărit:

«Să li se lase doar ochii spre a plânge!»

Prăbuşirea mitului pravoslavnic

Criza orientală se apropia de desnodământul fatal: Imperiul Otoman trebuia lichidat. Cine-i putea prelua succesiunea decât Ruşii? Cu ce drepturi se prezentau aceştia? — Dreptul de coreligionari ai popoarelor subjugate de păgâni.

Cine urmă să recunoască aceste drepturi? — Desigur, în primul rând «decujus», adică Turcii; în al doilea rând Europa, tot mai interesată în soluţia finală a crizei orientale.

Turcii, loviţi continuu şi iremediabil, recunoşteau Ruşilor dreptul de imixtiune tot mai largă în afacerile interne ale imperiului otoman şi prezumtiv, preluarea succesiunii; Europa însă nu înţelegea astfel lichidarea crizei orientale, cu problema ei centrală, Strâmtorile.

De această prezenţă diplomatică, apoi militară, a Europei în Orient, vor profita şi ţările româneşti. Europa, care priveşte problema realist, va da şi lovitura de graţie primului mare mit rusesc, cel pravoslavnic. Mai târziu, în războiul mondial, loviturile germane pe

frontul oriental și criza internă a țarismului· vor precipita lichidarea celui de al doilea *mit rusesc*, panslavismul; și, însfârșit, renașterea naționalistă a Europei de astăzi dă lovituri mortale celui de al treilea, și ulitmul mit slav, comunismul.

După o atentă pregătire diplomatică a Europei, Rusia pornește în 1828 un nou războiu contra dușmanului în agonie. Insuși țarul Nicolae conduce operațiunile în Balcani. Ca în toate războaiele din ultimul veac, și acum se începe prin ocuparea țărilor românești. Această ocupare ținea loc oricărei declarații de războiu.

Marșul biruitor spre Constantinopol al Rușilor întâmpină însă adversitatea diplomatică a Angliei și Austriei. Prima nu putea accepta ocuparea Strâmtorilor de Ruși; Austria nu se învoia cu anexarea principatelor române și deci cu vecinătatea imediată a Rușilor. Deaceea țarul, deși biruiotr, trebuie să se oprească sub zidurile Constantinopolului și să se mulțumească și acum cu o pace dilatorie.

In Septembrie 1829, la Adrianopole, se încheie pacea, prin care Rusia capătă oarecari concesiuni în Asia turcească, gurile Dunării și o despăgubire de războiu, până la plata căreia· principatele noastre rămâneau ocupate de trupele rusești.

Cancelarul rus, Nesselrode, încercând să

prezinte în culori strălucitoare această pace, scrie între altele. marelui principe Constantin: «Pacea din Adrianopole a mărit preponderența Rusiei în Orient...» Dizolvarea imperiului otoman acum «ne-ar fi silit, sau a întinde stăpânirea noastră prin cuceriri, sau a pune în locul împărăției otomane niște state noui, cari în curând ar fi rivalizat cu noi în putere, cultură, activitate și bogăție». In privința Moldovei și Valahiei, pe care le voise anexate, Nesselrode găsește că «cucerirea lor ne-ar fi fost cu atât mai puțin de folos· că noi acuma, fără a întreține trupe acolo. putem dispune de acele provincii după placul nostru în timp de pace ca și de războiu». Așa dar, Rușii n'aveau interes ca popoarele creștine din imperiul otoman să-și recapete independența, să formeze state autonome, ci le voiau pur și simplu încorporate la imperiul lor: cât privește principatele române, acestea au fost ocupate și așa până în 1834 de trupele rusești.

Sub noua ocupație, knutul rusesc a fost crunt simțit de poporul nostru. «Bărbați și femei, spune un document al vremii, sunt puși la cară, având drept conducători niște Cazaci, cari nu crutau nici bățul, nici vârful lancei lor. Peste 30.000 de români sunt luați de la lucrarea pământului pentru a sluji ca vite de tras». Și pentru a vedea cum se exercită mărinimoasa stăpânire a celor cari veneau «în nu-

mele Mântuitorului şi al Creştinătăţii», reproducem următoarea mărturisire a unui strein: «Mitropolitul Valahiei, Grigore, fu surgunit în Basarabia, pentrucă ceruse milă năvălitorilor; e drept că el se opusese ca clerul să nu fie smuls dela altare pentru a merge să care muniţiunile de războiu. Generalul Joltuhin, om crud şi nemilos, răspunse la arătările ce i se făcuse: nu ne pasă de a şti cine fac slujbele, oamenii sau dobitoacele; numai cât ordinele să fie executate».

Mitropolit surghiunit şi preoţi înhămaţi la care! Iată faţa hidoasă, asiatică a pravoslavnicei oblăduiri!

Demascarea Rusici pravoslavnice

In prioada de ocupaţie 1828—1834, Ruşii se îngrijesc şi de organizarea internă a principatelor, prin Contele Paul Kisseleff, numit guvernator. Toate reformele Regulamentului Organic, aparent în favoarea poporului nostru, erau dictate, după însăş mărturisirea lui Kisselef, «în interesul propriu al Rusiei», care voia astfel să-şi «întemeieze mai bine înrâurirea asupra popoarelor Orientului, spre a putea, cu ajutorul lor, dărăpâna mai bine împărăţia mahomedană» [1]).

De altfel, acest regulament Organic, expresia dominaţiei ruseşti în principate, a fost obiectul unei manifestaţii puţin recunoscătoare din partea revoluţionarilor dela 1848. Se ştie că, în 1848, populaţia revoltată a Bucureştilor a dat foc Regulamentului Organic în piaţa Mitropoliei, după ce l-a prohodit creştineşte înaintea locuinţei consulului rus.

Această împrejurare şi alte câteva asemă-

[1]) A. D. Xenopol, vol. XI, p. 1.5.

nătoare au servit minunat scopurilor ruse
cari erau în căutarea unui pretext pentru
nouă ocupare a principatelor. Numai prin
trigile lui Duhamel, consulul rus la Bucure
a fost înăbușită în acest an revoluția munt
nă, care câștigase inițial simpatia Turcilor.

Și de astă dată Petrogradul își arată co
politicei lui de pradă : Rușii nu doreau, c
recunoscuse însuș Nesselrode, emanciparea s
nici o formă a popoarelor tinere din Balca

Cazacii pătrund în Valahia pentru resta
lirea ordinei. Țăranii în frunte cu autorităț
ies în cale spre a protesta contra încălcării
ritoriului. «Crucea și evaghelia fură puse, p
cum se zice în proclamațiune, în calea nă
litorilor ; dar ele fură călcate în picioare, p
porul fu bătut și preoții puși în fiare» [1]).

Cu Cazacii și Tătarii, ca și astăzi, Rușii v
niau să reintroducă ordinea, dreptatea, m
tuirea creștină în principatele revoltate!
călcau în picioare, ca un simbol al misiunii
creștine, crucea și evanghelia!

Intr'un protest demn al lui Magheru căt
reprezentantul turc în principate, Fuad
fendi, după ce se denunță «ațâțătorul, cun
cut de întreaga țară», citim : «In mijlocul
colului al XIX-lea, un astfel de atentat la dr
turile naționalității române, o astfel de înc
care a teritoriului nostru, potrivnică tutu

[1]) Ibidem, vol. XII, p. 95.

tatelor, dovedesc îndeajuns că Rusia urmă-
ște, fără încetare și fără pedeapsă, mersul
u către cucerirea europeană» [1]). Protestul a
mas fără ecou... S'au repetat prădările din
ecut, iar prin Convenția de la Balta Liman
Iai 1848), se prevede rămânerea oștilor ruso-
rce în principate până la «desăvârșita lor
ganizare». Sistemul era vechiu — dată de
Petru cel Mare — și a fost continuat până
stăzi.

Ultima încercare de răpunere definitivă a
periului turcesc, sub paravanul ortodoxiei,
face în 1853. Ambasadorul extraordinar al
usiei la Constantinopol, prințul Mencikoff,
vea formal mandat de discutare a probleme-
r ridicate de Sf. Mormânt. In acest sens sunt
formate și cancelariile europene. Misiunea
ală a lui Mencikoff era însă alta : de a smul-
e «protectoratul Rusiei asupra creștinilor or-
doxi din Impărăția musulmană».

Ceeace nici Turcia și nici marile puteri eu-
pene nu admiteau.

Aceasta este geneza noului războiu cunos-
ut sub numele de «războiul Crimeei», în care
tâlnim pentru prima dată o coaliție a pu-
erilor europene contra noului pericol comun,
usia.

Modul cum începe și cum termină războiul
Crimeei este semnificativ :

[1]) I. Heliade Rădulescu, Mémoires, p. 354.

Impăratul Neculai al Rusiei lansează un manifest către creştinii din Balcani, în care încearcă să justifice acţiunea lui. «Iubiţilor şi credincioşilor noştri supuşi le este cunoscut că, din timpurile cele mai vechi, glorioşii noştri antecesori au jurat a apăra credinţa ortodoxă» Aşa începe împăratul, ca un patriarh preacuvios, pastorala sa către supuşii întru ortodoxie. Scopul războiului este creştin: «plin de încredere în mâna Sa cea atotputernică, vom păşi la luptă pentru proteguirea credinţei ortodoxe». Puterile europene, cari demascaseră jocul perfid al Petersburgului, urmăreau prin războiul lor obiective precise, între cari două sunt lămuritoare:

«Incetarea protectoratului rusesc asupra Moldovei, Valahiei şi Serbiei şi punerea acestor ţări sub garanţia colectivă a puterilor europene; şi

«Renunţarea Rusiei la protectoratul asupra Creştinilor din peninsula Balcanului».

Prin aceste cereri, Europa demască şi distrugea mitul pravoslavnic, din care se inspirase formal politica orientală rusească timp de un secol şi jumătate!

In urma căderii Sebastopolului, Ruşii acceptă armistiţiul, care se definitivează prin pacea dela Paris din 30 Martie 1856. Prin aceastā pace, în afară de adoptarea principiilor fixate în discuţiile preliminarii şi arătate

mai sus, se restituie Molcovei partea de sud a Basarabiei pentru a debloca şi asigura navigaţia gurilor Dunării, cari, dela 1829, sub stăpânirea rusească, deveniseră impracticabile. In acelaş timp, se creiază condiţiunile pentru unirea principatelor şi organizarea unui stat trainic, barieră de neînvins în calea apetiturilor viitoare ruseşti în Balcani.

Prăbuşit mitul pravoslavnic, Ruşii vor făuri un altul, corespunzător vremii, panslavismul, care le va inspira şi justifica politica orientală în deceniile următoare.

Mitul panslavist

Idealul religios, ca punct polar de orientare a politicei externe rusești, apărea justificat și avea avantajul simpatiei popoarelor ortodoxe din Balcani, atâta vreme cât era prezentă opresiunea religioasă mahomedană și cât inițiatorii acestei noui cruciade se bucurau încă de creditul sincerității. După o experiență de un secol și jumătate, acest ideal își pierduse și justificarea și creditul. Pacea de la Paris, în 1856, însemnează înmormântarea lui oficială.

Am văzut că Rușii tindeau în realitate să-și impună stăpânirea politică în tot spațiul ortodoxiei răsăritene, aflat sub dominația turcească. Din momentul în care în acest spațiu reapar state cu pretenții de autonomie, iar Europa favorizează mișcarea lor, la Petersburg se schimbă doctrina politicei externe, păstrându-i-se însă inflexibilă direcția.

Ne găsim în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

In Europa încep să fermenteze naționalismele, cari găsesc în Napoleon al III-lea un sprijinitor sincer. Pretutindeni se observă o adâncire a conștiinței naționale și de rasă, iar în plan politic, sforțări de integrare în organisme politice unitare, a celor de acelaș sânge. Acum se realizează unitatea germană cu Bismark, unitatea italiană cu Cavour, unitatea românească. Acum apar și primele «pan»-isme.

La Praga se teoretizează asupra pan-slavismului, care presupune o identitate de conștiință rasială și reclamă o unitate politică. Sclavii de pretutindeni să fie uniți politic! Acesta este strigătul care se transformă în lozincă la Petrograd, unde «inteligenții» slavofili în frunte cu Chomiakov și Aksakoff, pregătiseră atmosfera intelectuală. Sub acest meridian ideologic se va desfășura politica externă viitoare a Rusiei, singurul mare stat liber, spre care se îndrumau speranțele slavilor din sudul și centrul Europei. Sub acest semn, s'a declanșat, pentru Ruși, războiul balcanic și cel mondial.

Era un ideal, care avea magia lui. Pentru noi, Românii, deveniți deodată o insulă în oceanul slav, nimic nu putea fi mai periculos. Implinirea acestui vis nebun, unirea slavilor de la Răsărit cu cei dela Miază-zi, nu era posibilă decât peste insula românească, deci cu

înghițirea noastră. Pentru Europa pericolul era tot atât de serios.

Inainte de a trece la expunerea faptelor istorice, inspirate de această doctrină, vom analiza unul dintre planurile politicei teoretice, plăsmuit pe axa ideii panslaviste și foarte popular în cercurile intelectuale și politice ale Petersburgului. Este vorba de proectul expus în cartea lui N. I. Danilewski, «Rusia și Europa», apărută în capitala Rusiei în 1871.

Pentru Danilewski, Rusia nu se găsește numai în fața crizei orientale, ci și a unei **crize austriace.** La masa verde a diplomației europene nu trebue adusă numai Turcia, ci și Austria, care urmează să fie deasemeni lichidată. De subliniat că, politicește, problema austriacă s'a pus și s'a rezolvat după cea orientală, în războiul trecut 1914—1918 și nu și-a găsit soluția definitivă și firească decât în «Anschluss».

Cum vedea Danilewski soluția unică a celor două crize? — Intr'o confederație slavă sub hegemonia rusească. Diriguirea acestei confederații s'ar face din Constantinopol. Cu o singură lovitură se realiza și testamentul lui Petru cel Mare și dezideratele panslaviste.

Dar proiectul este foarte interesant pentru înțelegerea evenimentelor viitoare. Confederația ar avea următoarea componență:

«1. Regatul ceh, cuprinzând Boemia, Moravia și partea de nord-vest a Ungariei, cu 9 milioane locuitori;

2. Regatul sârbo-croat, cuprinzând Serbia, Muntenegru, Bosnia, Herțegovina, Albania de nord, Banatul, Croația, Slavonia, Dalmația, Carintia, Stiria, până la Drava, cu 8 milioane locuitori;

3. Regatul Bulgariei;

4. Regatul României, cu partea de sud a Bucovinii, Transilvania până'n Mureș și parte din Basarabia rusească. Pentru această cesiune Rusia s'ar compensa cu Delta dunăreană și Dobrogea;

5. Regatul grecesc, cu Tesalia, Epirul, partea de sud-vest a Macedoniei, insulele Arhipelagului, țărmurile Asiei Mici ale Mării Egee, Creta, Rodos și Cipru;

6. Regatul maghiar, constând din părțile acelea ale Ungariei și Transilvaniei câte sunt locuite de maghiari și câte vor rămâne după împărțirea între Boemia, Serbia și România;

7. Teritoriul Țarigradului cu părțile din Rumelia, țărmurile asiatice ale Bosforului, ale Mării de Marmara și ale Dardanelelor, peninsula Galipoli și insula Tenedos».

Acest proect era expresia opiniei publice rusești din vremea aceea și a rămas în conștiința slavă până astăzi. Atât în 1877, în războiul ruso-turc, în 1913 în războiul balcanic,

cât și la 1914—18, vom întâlni ideia de mai sus.

Și ce este «Uniunea republicelor sovietice socialiste» altceva decât confederația lui Danilewski — într'un alt spațiu, — altoită cu soluția socială, sub forma comunismului?

Asupra desfășurărilor istorice ale ideei panslaviste vom reveni la timp. Aci mai întârziem puțin, spre a cerceta o reacțiune interesantă la noi. Este vorba de ziaristul Mihail Eminescu.

In «Timpul», Eminescu a pus toate problemele pentru cinci sute ani de istorie românească. Problema panslavistă a fost pusă cu o vigoare unică. Aci Eminescu este categoric. El merge cu radicalismul anti-slav până la paradox.

Pentru poetul geniului românesc «a lupta în unire cu rușii este un act de sinucidere». Atunci și totdeauna.

«Orice biruință a slavilor nu poate fi decât o nenorocire pentru Români». Misiunea noastră istorică este să rămânem stâncă neclintită aci, împiedecând unirea slavilor dela Nord cu cei dela Sud. Violența reacțiunei sale Eminescu o justifică peremptoriu: «Oriunde Românii au căzut sub stăpânirea directă sau indirectă a Slavilor, desvoltarea lor firească s'a curmat prin mijloace silnice. Două sute de ani Sârbii din Banatul

Timişoarei au terorizat pe Românii din Banat şi din Ţara Ungurească; o sută de ani Românii din Bucovina s'au luptat cu Rusnacii; până în ziua de astăzi, Românii din Serbia liberă şi din Rusia pravoslavnică nu au dreptul pe care l-au avut pretutindeni unde stăpâneau Turcii, dreptul de a-şi înfiinţa o şcoală şi o biserică românească. Astfel poporul român nu are chiar nici dreptul de a dori ca Statul otoman să fie înlocuit prin state slave. Un stat român înconjurat de state slave poate să fie pentru vrăjmaşii poporului român o iluzie plăcută; pentru Români, însă, el este o nenorocire, care ne prevesteşte un nou şir de lupte, o nenorocire, pentru care nu ne mângâie decât conştiinţa trăiniciei poporului român şi nădejdea de izbândă» [1]).

Iată reacţiunea conştiinţei româneşti, strigătul cutremurător al fiinţei noastre etnice, raţiunea istorică a existenţii noastre româneşti pe pământurile binecuvântate ale Daciei străvechi!

El să ne fie crez şi îndreptar.

✿

[1]) M. Eminescu, op. cit., Vol. I, p. 293.

O alianţă discutată şi o biruinţă păgubitoare

«Orice biruinţă a slavilor nu poate fi decât o nenorocire pentru Români» spunea Eminescu. Chiar atunci când Românii ar fi aliaţi cu Slavii împotriva unui duşman comun.

Din experienţa trecută ştim că, indifirent calitatea în care Ruşii vin în ţara noastră, nu mai pleacă decât alungaţi prin somaţii, ameninţări sau forţa armată. Şi nu pleacă fără a fi pustiit ţara şi fără a fi smuls câte ceva din trupul ei. Aşa s'a întâmplat în 1829 şi tot aşa s'au petrecut lucrurile şi în 1877—1878.

Experienţa tânărului stat românesc în 1877 trebuie reţinută ca unul dintre luminoasele învăţăminte ale schimbătorului nostru destin istoric.

In Balcani, popoarele slave, trezite la viaţă proprie, intraseră într'o stare de fierbere continuă, încurajată de Ruşi, protectorii lor de aceeaş rasă şi duşmanii semilunei. Deaceea războiul din 1877 nu apare decât firesc: era un războiu de eliberare a slavilor oprimaţi.

Care era poziţia noastră?

In concepţia Ruşilor, noi urma să servim drept coridor de trecere şi bază de alimentaţie a armatelor imperiale. Cu voie sau fără voie. Problema unei alianţe nu s'a pus la început, ea fiind incompatibilă cu natura raporturilor dintre cele două ţări. Rusia nu putea trata şi încheia alianţe cu un stat subaltern. Dar mica Românie avea acum o armată şi putea provoca Ruşilor dificultăţi, diplomatice şi militare. Dacă totuş armatele vecinilor dela Răsărit trebuiau să treacă prin ţară, aceasta n'o puteau face decât pe baza unei convenţiuni.

Era punctul de vedere românesc.

Domnitorul doria mai mult chiar, o alianţă militară, ceeace Ruşii au refuzat cu o prezumţioasă superioritate.

Prin Convenţia semnată la Bucureşti, în [4] Aprilie 1877, guvernul român asigură armatei ruse «libera trecere pe teritoriul românesc şi tratamentul rezervat armatelor amice» (art. 1). In schimb, guvernul imperial «se obligă a menţine şi a face a se respecta drepturile politice ale Statului Român, astfel cum rezultă din legile interioare şi tratatele existente, precum şi a apăra integritatea actuală a României» (art. 2).

Nici unul din aceste două angajamente solemne n'a fost respectat de Ruşi.

Mai întâi, armatele ruseşti au trecut Prutul înainte de ratificarea convenţiei de Parlamentul român şi fără a fi anunţat guvernul; al doilea, Marele Duce Nicolae, conducătorul campaniei, lansează o proclamaţie direct poporului, căruia i se adresează cu formula «locuitori ai Romnâniei», fără a ţine seamă că era vorba de poporul unui stat liber, cu care încheiase o convenţie, care avea un Domn, un guvern legal etc.

Pe de altă parte, deşi evenimentele militare au luat o întorsătură gravă pentru îngâmfata armată rusească, deşi s'a făcut disperat apel la ajutorul militar românesc, refuzat până atunci, deşi cei 30.000 de dorobanţi români au adus biruinţa la Plevna, totuş Ruşii tratează singuri pacea cu Turcii şi, la San Ştefano, creiază acea Bulgarie Mare, prima concretizare a dezideratelor panslaviste, bază sigură pentru operaţiile viitoare în Balcani şi atingerea ţelului istoric: cucerirea Constantinopolului.

După biruinţă, Ruşii reiau tonul de imperativă superioritate în raporturile cu România şi procedează la anexarea Basarabiei de Sud. Mai mult chiar, suntem invitaţi să acceptăm printr'o convenţie secretă, trecerea liberă a armatei ruse pe teritoriul nostru şi în viitor. La rezistenţa arătată de Domn şi gu-

vera, s'a răspuns cu o adevărată transformare a țării în bază a armatei rusești.

Liberatorii n'ar mai fi plecat nici de data aceasta...

Conferința europeană de la Berlin, în 1878, care ratifică smulgerea Basarabiei de Sud, schimbă fundamental stipulațiile păcii de la San Ștefano. Astfel Europa frână și acum veleitățile rusești, manifestate sub forma politicei panslaviste. Din acest războiu, purtat cu atât avânt de tânăra armată română, care a fixat în Balcani drumul libertății prin sângele vărsat la Grivița, Rahova, Plevna, Smârdan și Vidin, țara noastră ieșia înfrântă și umilită.

Eminescu, care atacase violent guvernul pe chestiunea relațiilor cu Rusia, considera acest războiu al Românilor alături de Ruși ca o trădare față de Europa, amenințată de slavism. Trecând peste contingențele istorice ale momentului, el distingea clar liniile mari de politicei rusești și pericolul istoric ce reprezenta pentru noi.

Prima alianță a statului român modern a fost o crudă decepție; războiul însă a însemnat o afirmare glorioasă a virtuților neamului nostru.

Un învățământ și un îndemn de care, în clipele grele, ne vom reaminti.

Câteva ipoteze istorice

Istoria nu este o știință experimentală pentru a da putința verificării, în laborator, a ipotezelor construite pe cale rațională. Deaceea și folosirea ipotezei, ca mijloc de investigație în istorie, se face cu toată circumspecția și numai atunci când cercetătorul dispune de un material istoric sigur. Cu acest material și pe baza orientării generale date de «ritmul istoric», ce caracterizează evoluția unui popor dealungul secolelor, se pot face și în istorie, ipoteze foarte utile în descifrarea viitorului sau reconstituirea trecutului. Dacă faptele istorice nu se repetă în istoricitatea lor, ritmul istoric perzistă, dă unitate și înțeles faptelor izolate și permite reconstituiri, întocmai ca în paleontologie de pildă.

In articolele precedente am încercat să desprindem linia perzistentă a politicii rusești față de Români. Fie că această politică s'a s'a făcut în numele ortodoxismului, fie că s'a făcut în numele panslavismului sau al co-
făcut în numele

munismului, ea nu și-a schimbat direcția timp de două secole și jumătate. Politica rusească — aceasta s'a observat prea puțin la noi — nu a fost politica unor personalități, bolizi eratici în viața unui popor, nici a unei dinastii sau partid, ci politica unui popor, a unei rase. De aci perseverența nesdruncinată a direcției sale.

Și acum să trecem la ipoteze.

Ce ar fi devenit principatele române, în 1812, dacă Napoleon nu pornia războiul în contra Rusiei? Se știe că, în acel moment, forța armată rusească era redutabilă, că Turcii erau slăbiți și în derută, că Austria singura concurentă serioasă la succesiunea Turciei, fusese îngenunchiată de împăratul francez și că Rușii ocupaseră ambele principate și pretindeau Turcilor anexarea lor. Se știe deasemeni că numai în urma presiunii lui Napoleon, care a încurajat Poarta la rezistență, pretențiile rusești s'au redus la Basarabia.

Dacă Napoleon nu pornia războiul din 1812, principatele ar fi fost, desigur, încorporate la Rusia și, cunoscute fiind metodele ei de organizare și colonizare, istoria noastră, după această dată, ar fi constituit numai un capitol modest al ordinei interne țariste, iar după 1917, țara ar fi devenit o republică anonimă în vastul spațiu al Uniunii Sovietice.

Dacă în 1878 n'ar fi intervenit puterile europene prin Conferința de la Berlin și ar fi rămas valabile stipulațiile păcii unilaterale dela San Stefano, configurația politică a peninsulei balcanice — și deci poziția noastră internațională — ar fi fost radical diferită.

Prin tratatul dela San Stefano, Rusia creiase o Bulgarie Mare — cam cât jumătate din peninsula balcanică — un fel de stat-avant-gardă al Rusiei, care își numia aci un comisar și întreținea o garnizoană de 50.000 soldați până la «organizarea țării». România ar fi fost prinsă într'un clește slav — Rușii la Răsărit și Bulgarii, sub protectorat rusesc, la Sud —, ar fi suportat un tratat secret de trecere în favoarea Rusiei și, în mod fatal, ar fi avut de îndurat o permanentă imixtiune internă a vecinilor slavi.

In această situație, nici evenimentele din 1912—1913 n'ar fi evoluat în condițiile cunoscute, — probabil Rusia s'ar fi instalat definitiv la Sud, peste Dobrogea —, iar războiul mondial ar fi avut, în Balcani, alte consecințe.

Dar cu aceasta trecem la a treia ipoteză. Ne-am întrebat noi ce-ar fi devenit România dacă, la masa verde a păcii din 1919, ar fi fost prezentă și Rusia țaristă, victorioasa? Defecțiunea rusă în 1917, într'un moment decisiv al luptelor de pe frontul românesc, a

făcut posibilă realipirea Basarabiei. Dacă Rusia nu s'ar fi eliminat din Europa prin bolşevism, s'ar fi reeditat, desigur, într'o formă oarecare, neplăcerile alianţei din 1877. Rusia ţaristă şi-ar fi impus revendicările ei istorice în Balcani şi asupra Strâmtorilor. Chiar dacă n'ar fi ajuns la Constantinopol, influenţa sa în Balcani ar fi luat caracterul unui protectorat, iar presiunea asupra ţării noastre ne-ar fi ţinut într'un fel de minorat politic; în plus, delta Dunării şi Dobrogea ar fi fost expuse încorporării.

Insfârşit, ce s'ar fi întâmplat dacă, în 1941, Adolf Hitler nu ridica, din nou, Europa împotriva Ruşilor, cari reapăruseră ameninţători în istorie?

La această ultimă întrebare ne răspund chiar cercurile oficiale bolşevice.

In recenta conferinţă tripartită dela Moscova, între bolşevici, englezi şi americani, conducătorii moscoviţi ar fi arătat, iar anglo-americanii ar fi convenit, că «pretenţiile minimale ale Sovietelor sunt ca, după terminarea războiului, Balcanul, Turcia şi Polonia să fie încadrate în Uniunea Sovietelor ca simple teritorii administrative».

Veracitatea acestor pretenţiuni este confirmată, pe de o parte, de tot trecutul istoric al Rusiei, pe de alta, de revelaţiile făcute de Fuehrer în ultimul discurs. La Berlin, Mo-

lotov, formulase patru deziderate: 1) Lichidarea Finlandei; 2) probabila lichidare a României; 3) garnizoane în Bulgaria şi 4) controlul Dardanelelor. Din aceste pretenţii deducem ce-ar fi devenit ţara noastră dacă n'ar fi isbucnit războiul dela Răsărit.

Dar această ipoteză merită o atenţie deosebită. Ea implică analiza comunismului şi a misiunii europene a puterilor Axei.

Bolşevismul, vechiu imperialism rus

Pentru a urmări până în prezent raporturile noastre cu Ruşii, se cere analizat fugitiv comunismul, aşa cum a fost realizat la Moscova de bolşevici. In acest scop vom face câteva precizări indispensabile.

Comunismul şi marxismul nu sunt două noţiuni echivalente. Comunismul ca atare îşi are origini vechi. Platon în antichitate, apoi utopiştii din evul mediu şi colectiviştii sec. al XIX-lea au construit toţi sisteme de organizare socială pe ideea comunistă.

Marxismul pretinde a fi o ştiinţă şi o metodă, mai mult decât un plan de organizare socială. Pornind dela constatrea că răul fundamental, păcatul originar, al societăţii omeneşti este exploatarea omului de către om, a proletarului de către capitalist, autorul faimosului «Das Kapital» declară că lumea nu poate fi mântuită de acest păcat decât prin totala ei proletarizare. Intr'adevăr, susţine apologistul proletariatului, omul nou al societăţii ideale nu poate fi decât proletarul, sin-

gurul care, prin structură intimă și prin poziție economică, nu e în stare să exploateze. Proletarizarea societății capitaliste, spune Marx, se face dela sine, în mod fatal, cu necesitatea împlinirii unei legi naturale. Pentru aceasta este suficient să se lase liberă industrializarea economică și concentrarea monstruoasă a capitalurilor în câteva mâini, proces inerent capitalismului. In momentul când proletarii vor fi numericește în majoritate sdrobitoare și vor căpăta conștiința puterii și misiunii lor, conștiința de clasă, răsturnarea se va produce ușor. Noua organizare economico-socială va deveni colectivistă, comunistă.

Aportul lui Marx a fost esențial: el a dat utopiștilor și agitatorilor sociali o bază — să zicem științifică — și le-a indicat o metodă politică.

Cum a apărut comunismul rus?

Nicăieri mai puțin nu erau realizate condițiile marxismului ca în vastul imperiu țarist, de o structură economică agrară, cu o populație rurală înapoiată și un despotism politic de esență asiatică. Industria rusească se pierdea în imensitatea stepelor și se înăbușia sub greaua apăsare a inerției slave. Marx însuși n'a gândit un moment că Rusia va fi aceea care-i va realiza visul, dictatura proletariatului.

Și totuși minunea a fost posibilă! Acela care a făcut logodna între Rusia și marxism a fost

Lenin. Uniunea s'a făcut în dezavantajul marxismului, care a fost transfigurat până la denaturare.

Lenin, părintele comunismului rus, a plecat dela convingerea că realizarea comunismului în Rusia pe calea indicată de Marx este imposibilă. Proletarizarea Rusiei presupunea o industrializare puternică, deci un proces foarte greu și de lungă durată. Și de aceea s'a gândit să facă revoluția «avant la lettre», urmând ca după aceea să procedeze la realizarea condițiilor marxiste. Cum revoluția era posibilă pentru alte motive, specific rusești, ca s'a și întâmplat în Octombrie 1917.

Pentru Lenin esențialul era existența unei minorități active, a unor «revoluționari profesioniști», cari nu trebuiau numai decât să fie proletari, ci numai să aibă conștiința ideii proletare, în numele căreia să facă revoluția. Pe acest punct decisiv s'a despărțit Lenin de Plekhanov, partizan al marxism[illegible] tentic, socialist obiectiv, șeful social-democraților ruși, numiți mai apoi menșevici.

In congresul dela Londra din 1903, s'a produs sciziunea între marxiștii ruși: partizanii lui Lenin, în majoritate, s'au numit bolșevici (= majoritari), iar social-democrații lui Plekhanov, în minoritate, au luat numele de menșevici (= minoritari).

Bolșevismul, forma rusească a marxismului, reprezintă o rusificare și o orientalizare a

acestuia. Pe când ramura lui Plekhanov rămânea pe linia evolutivă, oarecum occidentală, bolşevicii se aşezau pe linia revoluţionară, orientală.

Nimeni nu a relevat mai pregnant această adaptare a marxismului decât Nicolae Berdiaeff. «Bolşevismul, spune el în «Les sources et le sens du communisme russe», este mai tradiţionalist decât se poate bănui, el rămâne în acord cu procesul istoric original al Rusiei» [1]).

Revoluţia bolşevică din Octombrie este o revoluţie pur rusească, deşi s'a produs sub culorile internaţionalismului. Iar rezultatele ei, sub forma ultimă a stalinismului, nu se deosebesc decât superficial de cele ale vechiului regim. «Oricât de paradoxal ar apare, susţine Berdiaeff, bolşevismul este a treia manifestare a atotputerniciei ruseşti, a imperialismului rus — prima fiind regatul moscovit, iar a doua Imperiul lui Petru cel Mare. Bolşevismul este sinteza lui Ivan cel Groaznic şi al luiMrx» [2]).

Iar mai departe: «Comunismul din epoca staliniană se poate defini ca o continuare a operei lui Petru cel Mare» [3]).

Un alt autor, de astădată francez şi prie-

[1]) N. Berdiaeff, p. 145.
[2]) Ibidem, p. 164.
[3]) „ p. 198.

ten intim al lui Lenin, Henri Guilbeaux, de-
nunţând trădarea lui Stalin faţă de înteme-
ietorul bolşevismului, scrie: «Stalin voieşte
să orientalizeze Rusia din Europa şi visează
cu siguranţă să orientalizeze întreaga Eu-
ropă» [1]).

Intrarea bolşevismului pe făgaşul vechiu-
lui imperialism rus s'a desăvârşit odată cu
Stalin. E cunoscut conflictul secretarului ge-
neralului al partidului comunist, Stalin, cu
iremediabilul revoluţionar semit Trotzki.
Acesta, rămas fidel lui Lenin şi spiritului iu-
daic, susţinea permanentizarea revoluţiei şi
internaţionalizarea ei. Stalin a rusificat com-
plet rezultatele revoluţiei şi a devenit el însuş
noul ţar al... Sovietelor.

Iluzia streinilor cari mărturisiau crezul
comunist, era cu atât mai tragică cu cât ei se
transformaseră în unelte ale unui imperia-
lism istoric anti-european. Internaţionala a
III-a, o declară chiar ruşii cunoscători ai rea-
lităţilor proprii, a constituit o formă deghi-
zată a vechiului imperialism rus. «E foarte
dificil pentru occidentali să înţeleagă că In-
ternaţionala III-a, nu este o internaţională,
ci o idee naţională rusă. Ea este o transfor-
mare a mesianismului rus... Comuniştii occi-
dentali nu înţeleg că a aparţine Internaţio-

[1]) H. Guilbeaux, Lénine n'était pas communiste, p. 116.

nalei a III-a înseamnă a aparține poporului rus și a realiza vocația lui mesianică» [1]). Aceeaș eroare întâlnită la clericii ortodoxii din partea noastră, cari, în secolul al XVIII-lea s'au transformat, de bună credință fiind, în instrumente ale imperialismului țarist; sau eroarea panslaviștilor din afara Rusiei, cari nu observau că, luptând pentru libertatea slavilor, serveau tendințele imperialismului rus.

Că tendința istorică a Rușilor nu s'a abătut cu nimic de pe linia ei statornică au dovedit-o și faptele din ultimul timp. Este adevărat că mulți ani bolșevismul a renunțat aparent la cuceriri teritoriale, declarându-se chiar contra imperialismului țărilor capitaliste. In tot acest timp însă a continuat propaganda comunistă în lume, minarea dinăuntru a ordinei burgheze prin instrumentul Cominterului. Prin propaganda comunistă în afară, ne găsim de fapt în fața unei pregătiri morale, care mergea paralel cu uriașele pregătiri materiale de războiu înăuntrul Uniunii Sovietelor. Când momentul a fost considerat potrivit, a început marea ofensivă, mai întâiu pe cale diplomatică, după aceea militară. Astfel, a căzut o parte din Finlanda, Polonia, țările baltice, Basarabia... Așa trebuiau să cadă toate statele balcanice, con-

[1]) N. Berdiaeff, op. cit. p. 195.

form dezideratelor exprimate la Conferința recentă din Moscova și la Berlin de Molotov. Imperialismul vechiu rus s'a demascat și acum sub haina comunistă a bolșevismului.

Oricât s'ar părea de curios, trebuie să recunoaștem că Rușii au trădat pe rând ortodoxismul, panslavismul și comunismul, rămânând însă credincioși destinului lor istoric, de origine asiatică: stăpânirea și rusificarea lumii europene.

XX

Noi şi comunismul

Faţă de regimul instaurat la vecinii din Răsărit, în Octombrie 1917, neamul românesc. în majoritatea lui, a luat dela început, o poziţie categoric potrivnică. Şi, în această atitudine repulsivă, a fost exprimată întreaga noastră fiinţă biologică, istorică şi spirituală.

Graţie instinctului viguros de conservare a ethosului naţional, oastea noastră de ţărani a răspuns, cum ştim, în 1917—1918, anarhiei bolşevice, care dizolvase armata ţaristă. Şi, ca o prelungire a acestei reacţiuni şi o afirmare a trăiniciei noastre etnice, a venit campania peste Tisa, în acelaş an şi cu aceeaş misiune anticomunistă.

Aversiunea burgheziei româneşti faţă de comunism este uşor explicabilă: prin interes economic. Iar inaderenţa consecventă a elitei noastre intelectuale îşi are cauzele în conştiinţa pericolului istoric rusesc, care se arăta proteic sub înfăţişarea comunismului. Plină de avânt şi perseverenţă a fost atitudinea activă a tineretului, stăpânit de clocotul vitali-

tăţii naţionale şi călăuzit de o înaltă spiritualitate, în care se întâlniau — opuse slavofilismului, ortodoxismului pravoslavnic şi comunismului bolşevic — românofilismul, ortodoxismul şi naţionalismul nostru autohton şi sincer.

Toate manifestaţiile noui, cari au luminat viaţa publică românească în ultimii 20 de ani, îşi au sursa în această spiritualitate. Românofilismul a adâncit conştiinţa pan-românească, a creiat condiţiile pentru promovarea, în plan politic, a demo-filiei în locul demagogiei şi a fundamentat şi dinamizat anti-semitismul şi anti-democratismul românesc. Ortodoxismul a reactualizat valorile religioase, a creiat o atmosferă de ferventă spiritualitate creştină, opusă materialismului ateist ridicat la rangul de doctrină oficială în Rusia, a reaprins aci la Dunăre, după 19 veacuri de creştinism, flacăra martirismului şi a pus bazele morale pentru o nouă ordine socială şi politică reincreştinată. Iar naţionalismul a dat impuls înălţător forţelor latente ale naţiei, condiţionează continuitatea şi sensul istoric al eforturilor de înălţare a colectivităţii româneşti şi garantează singur locul nostru în Europa de mâine.

Istoricul ultimelor două decenii, istoricul obiectiv, luminat de o concepţie românească şi însufleţit de acea dezinteresată pasiune pentru adevăr şi dreptate, care distinge ma-

rile figuri ale culturii, va înregistra această bogată efflorescenţă de viaţă autohtonă românească şi, curăţind-o de toate impurităţile politice, o va integra organic în epopeea românismului biruitor.

Biruinţa împotriva comunismului rus va apare ca o necesitate a istoriei noastre, iar spiritualitatea, care i-a deschis şi luminat drumul, va fi recunoscută ca singur îndreptar pentru multe veacuri de aci înainte.

Şi cine ştie dacă această spiritualitate, care a dat la noi atâţi martiri, nu va iradia lumina ei călăuzitoare şi dincolo de hotarele româneşti, într'o Europă dornică de un cer nou!

Atunci se va înţelege şi aprecia aportul nostru la opera Axei.

IV

AXA, PACTUL TRIPARTIT ȘI ROMANIA

Axa, Pactul tripartit şi România

In istoria politică a Europei, Axa reprezintă un fenomen unic. Niciodată în trecut nu s'au întâlnit, în acelaş moment istoric, două mari naţiuni. Italia şi Germania au parcurs, în ultimul secol, drumuri istorice similare pentru a se întâlni acum pe axa unei identităţi reale de interese şi aspiraţiuni.

Atât Italienii cât şi Germanii au avut neşansa de a apare în istoria politică a Europei moderne în urma Franţei şi Angliei. Inainte de secolul al XIX-lea, Germanii şi Italienii formau un conglomerat de state şi stătuleţe, la discreţia intrigilor diplomatice şi apetiturilor războinice ale naţiunilor închegate în state unitare. In secolul al XIX-lea, Cavour în Italia, Bismark în Germania au realizat unitatea politică în jurul Romei şi Berlinului. De atunci, cele două naţiuni au evoluat rapid şi sigur spre primele locuri în ierarhia statelor europene. Cine urmăreşte perfectul paralelism istoric al acestor naţiuni din cen-

trul Europei va înțelege și sincronismul revoluției lor, precum și geneza Axei.

Nu e aci locul unei analize aprofundate a fenomenului Axei. Vom observa numai că, pentru Europa, se prezintă acum ocazia fericită a unei organizări, realizată pe alt principiu decât cel anglo-saxon al echilibrului de forțe. Noua ordine, care se așteaptă dela efor-turor statelor europene. Axa va constitui romane: o integrare organică într'un sistem unitar, cu un singur centru de gravitate, a tuturor statelor europne. Axa va constitui coloana vertebrală a noului organism european, centrul politic al viitorului sistem de state; iar spiritul acestuia va fi naționalismul, în numele căruia s'au produs cele două mari revoluții, fascistă și național-socialistă.

La această solidaritate congenerică a celor două revoluții naționaliste, s'a raliat în Septembrie 1940 și Japonia, singura națiune asiatică ce pare chemată să fecundeze politic realitățile adormite ale Extremului Orient și să instaureze și acolo o ordine după modelul european. Atât puterile Axei cât și Japonia și-au recunoscut reciproc similitudinea de poziții și misiuni. Astfel a luat naștere Pactul tripartit, una dintre cele mai trainice și mai puternice alianțe militare ofensive și defensive.

In jurul acestui sistem politico-economic, s'au grupat pe rând și alte state europene.

După declarațiile făcute la Berlin, Pactul tripartit rămâne deschis și pentru viitor. El prefațează și facilitează organizarea de mâine a Europei.

Ar fi interesant de examinat comparativ Pactul tripartit și celelalte alianțe din trecutul Europei. In istoria continentului nostru s'au mai întâlnit alianțe: toate însă erau în funcțiune de existența altor constelații diplomatice și urmăriau un efect de contracarare și echilibru. Pactul tripartit, ieșit dintr'un proces revoluționar, cuprinde în sine rațiunea existenții lui și are o funcțiune pozitivă, constructivă. El se identifică în aspirații cu Europa și va îngloba curând toate țările continentale.

Care e poziția României față de Pactul tripartit? După cum se știe, la 23 Noembrie se împlinește un an de când Conducătorul noului stat român a semnat la Berlin, în cadrul unor festivități de o neobicinuită cordialitate, protocolul de aderare la Pact. Cu acea ocazie s'a arătat, iar cercurilor politice germano-italiene au înțeles, că România nouă vine în Pact prin dinamismul unei revoluții naționaliste, asemănătoare celei fasciste și național-socialiste. S'a subliniat atunci, în declarații și prin presă, că ceeace se făcea la Berlin era expresia unei credințe și recunoașterea unei orientări, care își avea origini vechi și trainice în conștiința și istoria românească. Și s'a înțeles

la Roma şi Berlin că România nouă este chemată — graţie rvoluţiei sale înoitoare, a patra în Europa — să joace în sectorul sud-estic un rol reprezentativ. Bucureştii deveniau, în concepţia gânditorilor politici din capitalele Axei, al patrulea unghiu în paralelogramul forţelor înoitoare ale continentului nostru, alături de Roma, Berlin şi Madrid. Prin declaraţia, citită de Conducătorul statului nostru, Mareşalul Antonescu, în sala de festivităţi a Cancelariatului, la 23 Noembrie 1940, s'a relevat această dorinţă românească şi s'a evidenţiat unitatea voinţii naţionale, conştientă de măreaţa ei misiune.

Aderarea la Pactul tripartit marca începutul unei serii de evenimente, cari ne ridicau din nou pe culmile istoriei. Se creiase şi formal condiţiile unei epoci, comparabile — *toutes proportions gardées* — cu aceea a lui Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul şi Carol I. Şi se înscria în istorie dreptul nostru de a participa la marea ofensivă a Europei contra bolşevismului şi de a ocupa la masa verde a păcii viitoare un loc de cinste.

La sfârşitul acestor articole ne putem întreba de ce trebue să fim ofensivi, de ce trebue să luptăm peste Nistru. In perspectiva istoriei noastre şi a marilor aspiraţii ale Axei răspunsul ne apare clar, luminând de sens evenimentele în curs.

Noi şi Germanii

I.

Noul stat român şi-a fixat poziţia în configuraţia europeană alături de puterile Axei. Era consecinţa firească a unei ideologii şi credinţe adânc ancorate în conştiinţa tineretului românesc; era consecinţa unei evoluţii, pe care Mareşalul Ion Antonescu a înţeles-o din primul moment.

Odată definit locul nostru în noua ordine europeană, noi nu înţelegem să ne oprim la principii.

Ne-am ataşat sincer şi total puterilor Axei nu dintr'un calcul conjunctural, ci dintr'o necesitate reală, adânc simţită de poporul românesc.

Experienţa anilor trecuţi, al cărei bilanţ a fost atât de tragic, ne-a convins de un adevăr: legăturile fundate numai pe calcule diplomatice şi pe o politică de prestigiu şi interes personal, legăturile cari îşi caută prietenii dincolo de spaţiul istoric al neamului

nostru, sunt sterile. Am verificat acest adevăr nu numai pe plan politic, dar şi economic şi cultural.

In această orientare am văzut nebănuite posibilităţi de desvoltare a vieţii româneşti pe toate planurile: politic, economic, social, cultural, etc.

Noi facem parte din spaţiul Europei Centrale, nu numai din punct de vedere economic.

Istoria naţiunilor din acest spaţiu de viaţă europeană stă mărturie pentru comunitatea de credinţă şi de interese. Iar ordinea continentală viitoare se va întemeia pe această realitate. Deacea statul nou român a extins, cu aceiaşi sinceritate, colaborarea cu puterile Axei şi pe plan cultural.

II.

Intre poporul românesc şi cel german au existat numeroase atingeri în decursul Istoriei. Din acest contact, poporul nostru a folosit totdeauna.

Să ne gândim, de pildă, numai la faptul că primul nostru contact cu economia germană, mai ales cu măiastra ei industrie, a însemnat începutul technicei moderne în meşteşugul românesc. Meşterii de origine germană au fost primii educatori anonimi dar sârguin-

cioşi ai poporului nostru, în industria modernă.

Din Apus am învăţat arta comerţului şi finanţelor; dela germani arta făuritului modern.

Mai târziu, tot din contactul cu viaţa germană, s'a născut la noi cel mai sănătos curent literar, «Junimismul».

Intemeietorul «Junimei» şi majoritatea primilor colaboratori ai revistei «Convorbiri Literare» au venit din şcoala germană. Titu Maiorescu şi-a făcut studiile la Viena şi Berlin, Iacob Negruzzi, P. P. Carp şi Xenopol au studiat deasemeni în Berlin, iar Eminescu crescuse în atmosfera culturii germane, unde şi-a format fundamentele filosofice şi şi-a lămurit isvoarele lirice ale nemuritoarelor lui opere. Tot de formaţie germană a fost şi Caragiale, care a surprins atât de genial comicul isvorît din întâlnirea «principiilor nemuritoare» ale culturii Apusului cu aspiraţiile revoluţionare ale societăţii româneşti.

Fără «Junimea», deci fără înrâurirea culturii germane, marele nostru prozator, Ion Creangă, n'ar fi cunoscut, poate, lumina tiparului, căci după exemplul german (Herder şi Goethe, Bürger şi Uhland, Armin etc.), societatea ieşeană s'a îndreptat spre literatura poporului spre a-şi căuta isvoare de inspiraţie şi forme de expresie.

«Junimea» a însemnat reacțiunea împotriva neologismelor și valului de imitație străină spiritului și simțirii române. Prin aceasta se făurește instrumentul literaturii românești moderne, condițiile unei creațiuni literare superioare și specific românești.

Inițiatorul și campionul luptei de purificare a limbii și literaturii noastre, Titu Maiorescu, găsise în Germania acest curent, reprezentat acolo de numele ilustre citate mai sus.

Pe plan politic, se cunoaște filogermanismul Junimiștilor și aportul lor în viața statului român.

Domnia Regelui Carol I, atât de rodnică pentru noul stat independent, s'a călăuzit după aceleași directive. Intrarea României în războiul cel mare nu a fost niciodată interpretată la noi ca un act de ostilitate împotriva Germaniei și acest lucru s'a înțeles din prima clipă chiar de germani. Buna conviețuire de totdeauna între comunitatea germană și poporul nostru stă mărturie în acest sens.

Țara noastră a reînodat acum firul rupt accidental, care ne lega de marele popor din Centrul Europei.

Astăzi țara noastră a reluat contactul cu Germania. De astă dată este vorba de o unanimitate românească, de un acord pe toate planurile, de o colaborare coordonată cu valorile de viață germane. Similitudinea de re-

gimuri politice garantează sinceritatea și durata acestei colaborări.

Poporul nostru are mult de învățat dela marea națiune germană. El va cunoaște realizările impresionante ale celui de al treilea Reich, în ordinea politică, socială, economică, culturală. El va învăța să admire și să iubească vrednicia și disciplina poporului german, geniul lui inventiv, adâncimea muzicei lui, măreția literaturii, secretele bărbăției.

Noi suntem chemați la o nouă viață internațională, care se va întemeia înăuntru și în afară pe realități. A cunoaște și trage învățăminte din experiența unui popor mare nu înseamnă o micșorare a demnității noastre, numai imitația din snobism a formelor exterioare este rușinoasă și dăunătoare.

La rândul lui, poporul german va avea prilejul să ne cunoască mai de aproape. România nu este bogată numai în ordinea economică; nebănuite bogății ascunde și sufletul românesc. Și fără seamăn este frumusețea morală a poporului nostru!

Pășim hotărît pe drumul unei noui vieți românești. O viață a noastră, care însă nu exclude bunele exemple. Și isvorul acestor exemple noi l-am descoperit din nou.

Noi şi Italienii

In momentul când soldaţii fascişti luptă pe frontul răsăritean alături de ţăranul român, gândul nostru se întoarce departe înapoi pe cărările unei istorii plămădită din scrâşniri şi rezistenţă eroică.

Aci la gurile Dunării şi în podişul transilvan, s'au scris în decursul veacurilor, pagini de un eroism neapreciat încă deajuns şi s'au creiat valori culturale, cari pot figura cu cinste în antologia nemuritoarelor creaţiuni universale.

Rezistenţa elementului românesc timp de aproape două milenii în spaţiul geografic al Daciei, cutropită secole întregi de valurile năvălitorilor barbari, conservarea caracterului nostru daco-romanic, înscris în carnea şi psihologia păstorului carpatic şi a ţăranului dunărean, toată acea bogăţie de artă ţărănească, de muzică şi literatură poporană, întreg sbuciumul nostru colectiv pentru afirmarea fiinţei naţionale în mijlocul străinilor

de sânge şi cultură, însemnează tot atâtea examene strălucite care îndreptăţesc orice mândrie şi orice nădejde.

II.

Rezistenţa noastră împotriva tuturor furtunilor, minunea aceasta dintre Tisa şi Dunăre, se explică prin doi factori: fidelitatea dacică a ţăranului român faţă de pământul său şi **conştiinţa de granit a latinităţii noas-**

tre.

Când poporul român a început, în secolul al XVII-lea, să-şi lămurească în scris, prin atingere cu cultura europeană, originele şi conştiinţa sa de neam, aceasta s'a petrecut sub egida ideei de latinitate: «Dela Râm ne tragem şi cu a lor cuvinte ni-i amestecat graiul» scria cronicarul Grigore Ureche. Iar marele Miron Costin sublinia mai patetic caracterul nostru latin: «Cine au fost la Italia să vadă pre italieni, să-i ia aminte, nu-i va trebui mai mare dovadă să crează cum un neam sunt cu moldovenii».

Cuvântul cronicarilor nu făcea decât să constate realitatea şi să favorizeze intensificarea legăturilor rodnice italo-române.

In ordinea culturală, pentru a ne menţine pe acest plan înalt de viaţă, valorile culturii italiene au găsit la curţile domneşti din

Principate şi în familiile boerilor noştri, admiratori fervenţi.

Numeroşi au fost misionarii şi bărbaţii de cultură italieni cari s'au bucurat de ospitalitatea românească încă din secolul al XIV-lea (când întâlnim pe Vito di Monteferreo, ca episcop al Milcovului şi Francesco di San Leonardo, ca episcop al Argeşului) şi tot atât de numeroşi au fost fiii boierilor români cari s'au adăpat la isvoarele latinităţii noastre din Italia.

Stolnicul Constantin Cantacuzino, în veacul al XVII-lea, a studiat la Padova, iar în secolul al XIX-lea, învăţaţii ardeleni Gheorghe Şincai, Samuil Micu şi Petru Maior pun bazele mişcării latiniste cu puternice repercursiuni în Principate, cari abia scăpaseră de sub opresiunea fanariotă. Primii istorici români şi-au făcut studiile la Roma şi prima gramatică a limbii româneşti s'a scris de către un învăţat latinist.

Admiraţia pentru cultura italiană, isvorâtă din conştiinţa originei noastre comune, a dus chiar la exagerări literare cum a fost curentul italienizant, reprezentat de Ion Eliade Rădulsecu.

Din aceste legături intense cu lumea şi cultura italiană, conştiinţa latinităţii noastre s'a adâncit şi s'a cristalizat în opere de căpătâi.

III.

Dar nu numai pe plan cultural s'a manifestat latinitatea poporului român. In afară de faptul unei coincidenţe istorice impresionante, care a sincronizat evoluţia noastră politică cu aceea a Italiei (luptele ambelor popoare pentru eliberare şi unire în secolul al XIX-lea), oamenii politici ai celor două popoare au acţionat în strânsă, am spune, frăţească colaborare în epoca aceasta de regăsire.

Marele Cavour declara lui Vasile Alecsandri în 1859: «Românii, aceşti fraţi îndepărtaţi ai Italienilor, au dat o mare probă de patriotismul lor, un minunat exemplu de unitate pe care noi Italienii suntem gata a-l urma». In Italia, tinerii români militanţi ai ideei de latinitate, independenţă şi unitate, au văzut o pildă, au găsit argumente şi sprijin de tot felul.

Participarea Piemontului la războiul Crimeei a fost pentru noi românii un prilej de mândrie proprie, căci biruinţa şi prestigiul italian erau determinante şi pentru destinul nostru. Cavour, să nu uităm, era un reprezentant al politicei italo-române.

Revoluţia noastră din 1848, anul Unirii principatelor din 1859, s'au realizat într'o at-

mosferă de fraternizare cu italienii, cari luptau pentru aceleaşi idealuri. Prezenţa fraţilor italieni pe scena istoriei, cu aceleaşi idealuri şi lupte a reprezentat pentru noi românii un imbold de luptă şi o garanţie de biruinţă.

In 1879, Italia a fost primul stat care ne-a recunoscut independenţa, iar în 1916, intrarea noastră în război contra monarhiei austro-ungare, venea după intrarea Italiei şi avea aceleaşi obiective.

Fascismul a reprezentat pentru România reală, pentru tineretul naţionalist, «o cauză a noastră». Noi contemporanii tineri ai ultimilor 20 de ani de viaţă românească, am înţeles misiunea măreaţă a fascismului, ne-am bucurat de fiecare biruinţă a lui şi am sperat cu el într'o Europă liberă de plutocraţia iudeo-masonică şi de rătăcirile democraţiei. O **mărturie a Ducelui din 16 Sept. 1926** arată din partea fascismului aceiaşi înţelegere pentru latinii dela Dunăre: «Românii şi Italienii sunt două popoare unite prin origine comună, prin tradiţiile comune şi prin atâtea afinităţi de lupte, de sacrificii, mai cu seamă în ultima perioadă a istoriei lor. Dacă Columna Traiană, care se ridică în mijlocul Urbei, e o mărturie vie a vestigiilor indestructibile romane în Orient, Lupoaica Capitolină, aşezată în centrul vechiului Bucureşti, atestă dragostea filială cu care aceşti glorioşi urmaşi privesc acum şi totdeauna spre ma-

rea Mamă Latină. Epopeia eliberării naționale trăită de România, conservând prin secole și cu toate vicisitudinile caracterul latinității sale, și azi umple de orgoliu fratern pe Români și pe Romani. Și Italia e mândră să aducă aminte că, pe timpul creierii Risorgimentului său, și-a îndreptat gândul spre soarta națiunii române, a cărei renaștere, aproape contemporană, se făurea».

IV

Un destin asemănător au avut aceste două popoare latine. Italia a fost totdeauna prezentă la marile acte istorice ale Românilor : trezirea conștiinței latinității noastre, crearea unei istorii și gramatici românești, revoluțiile din 1848, Unirea din 1859, Independența din 1879, marea unificare din războiul trecut, adânca revoluție românească de astăzi, războiul anti-bolșevic.

In cuvântul Generalului Ion Antonescu, din Piața 6 Sept., dominată de Lupoaica Capitolină, Conducătorul noului stat român, a rostit un adevăr, care a răscolit din adâncuri conștiința noastră latină. Adresându-se românilor cari suferă, Generalul Ion Antonescu le-a spus : «Ei însă trebuie să știe că la drepturile coroanei Sfântului Ștefan, noi răspundem, pașnic și cu omenie, cu drepturile pe

cari ni le dă coroana de lauri a marelui Traian».

România naționalistă, România sutelor de mii de tineri entuziaști, România care încă din 1937 s'a așezat, cu sacrificiul vieții multora, în rândul puterilor Axei, această Românie își deschide larg inima și brațele către frații noștri de pe Tibru. Noi nu le cerem decât să creadă în sinceritatea gestului și în voința noastră hotărâtă de a rămâne pe linia imperială a axei Roma-Berlin. Și le mai cerem să uite un trecut apropiat, în care poporul nostru daco-roman, în care conștiința noastră latină, în care tineretul atâtor mărețe sacrificii, nu a avut nici o răspundere.

România nouă continuă tradiția glorioasă a legăturilor rodnice italo-române. In atmosfera evocărilor istorice, cu gândul acesta curat, pornim acum la reclădirea prieteniei cu Roma eternă, Roma fascistă, sfințită de sângele italian vărsat pentru o cauză nobilă, care este și a noastră.

In duhul Axei

Apariția Axei în istorie înseamnează începutul unui ev nou de adâncimi și întinderi nebănuite. Nu știm cum vor denumi istoricii această mare secțiune din istoria contemporană ; știm însă toți cum a început și intuim nedesmințitul ei «spiritus rector».

Pentru a înțelege Axa, este nevoie de o perspectivă exterioară istoriei contemporane și de un plan altul decât acel al politicei internaționale. Căci Axa nu este numai o simplă *alianță politică*, așa cum au existat multe în istoria modernă, și nici un simplu protest armat contra unor injustiții teritoriale înscrise într'un tratat. Cine n'a depășit acest punct de vedere n'a înțeles Axa și nu posedă adevăratul sens al evenimentelor în curs.

Axa nu-i o simplă alianță pentrucă nu este plăsmuirea cancelariilor, fructul diplomației. Nu este o alianță pentrucă revoluțiile nu se aliază, ci se *înfrățesc*. Când două popoare fac o aceiaș revoluție, când aceste popoare se lovesc și de aceeaș mentalitate și aceleași dușmănii,

conlucrarea lor, pe plan extern și intern, în ordinea militară, economică, socială, culturală etc. nu se realizează pe baza și conform unui *contract*, ca între democrații, nu se realizează în mod exterior, după vechea formulă romană «do ut des», ci în chip osmotic, aș spune, după formula «ajută-ți fratele», de altă esență decât cea romană. Așa se face că «frăția de arme italo-germană» ia formele cele mai inedite, după necesitățile momentului, are un caracter intim și un fond afectiv, nu este aritmetica strictă și indiferența afectivă, împinsă până la practica sistematică a salutarei lozinci anglo-saxone: «englezii vor lupta până la ultimul... francez (sau grec, sârb, bolșevic, etc.)» Această frăție este organică, vie, polivalentă și nelimitată. Singurul ei criteriu de funcționare este scopul comun, revoluționar, pe când dincolo sunt stipulațiunile contractului.

Dacă frunzărim istoria, întâlnim câteva puncte de sprijin pentru înțelegerea mai temeinică a Axei. Cruciadele au fost expresia, pe plan militar, a comunității spirituale creștine. Obiectivul lor concret, desrobirea Sfântului Mormânt, nu reprezenta, din punct de vedere politic, economic, pământesc într'un cuvânt, o importanță de luat în seamă; participarea nu era contractuală și nu urmărea cuceriri teritoriale; ea era rezultatul unui proces interior comun și ținția la apărarea unui sistem spiritual amenințat.

Armatele mahomedane, de mai târziu, ca și armata napoleoneană, la început, erau expresia unei credințe religioase sau a unei revoluții adânci. Ele au învins în măsura în care au frânt rezistența isvorâtă pretutindeni dintr'un fond spiritual crepuscular și au conservat cuceririle acolo unde au impus și atâta vreme cât a existat elanul spiritual.

Astăzi, armatele Axei luptă în Norvegia sau Grecia, Africa sau Rusia, nu pentru cucerirea teritorială a acestor țări, ci pentru sfărâmarea unui adversar, care împiedică reconstrucția în duhul nou, a lumii europene. Și birue pentru că sunt însuflețite de un elan interior, revoluționar, național-socialismul sau fascismul.

Pentru prima dată în Europa s'au întâlnit, *în acelaș moment istoric*, două mari națiuni și s'au înfrățit în Axă. In jurul Axei s'a format un sistem, iar pe acesta se va clădi o nouă lume politică și spirituală europeană.

In sistemul Axei se intră printr'un act diplomatic și se rămâne printr'un act de mărturisire revoluționară. Axat pe indestructibila comunitate germano-italo-japoneză, sistemul Axei reprezintă condiția și prefața lumii noui, opera păcii viitoare.

In momentul când Conducătorul Statului român semna la Berlin actul de adeziune a României noui la Pactul tripartit, poporul românesc își mărturisea identitatea de credință și aspirații cu marile puteri ale Axei. La Berlin,

«România nu îndeplinea numai o formalitate diplomatică, așa cum s'a făcut atât de frecvent în ultimele două decenii, ci un act fundamental al nouii orientări a Statului român și o contribuție sinceră și efectivă a poporului românesc la reconstrucția Europei și lumii, ca și la apărarea civilizației de astăzi asigurată prin biruința statelor unite în jurul Pactului tripartit». (Gen. I. Antonescu, Declarația citită la solemnitatea semnării Pactului în Berlin). Declarația de atunci a Conducătorului afirmă limpede *«înfrățirea»* revoluției românești cu revoluția puterilor Axei. La noi s'a înțeles caracterul fundamental, actul generator al Axei, și s'a purces printr'un proces asemănător la realizarea conlucrării.

Participarea noastră activă la marea ofensivă din Răsărit confirmă această *«înfrățire»*. *Noi nu luptăm numai pentru Basarabia, oricât s'ar părea de paradoxal!* Noi luptăm contra bolșevismului, pentru Europa nouă a dreptății, în care, prin necesitate logică, toți românii se vor regăsi uniți.

Dacă sistemul Axei prefațează noua Europă, iar lupta «cot la cot» a popoarelor europene îi creiază condițiile externe de existență, ea nu va putea exista și înflori totuș decât pe temelia noului crez al revoluției naționaliste. Integrarea în comunitatea europeană de mâine nu va fi posibilă fără o adâncă și autentică revoluție. Statele de mâine nu se vor putea men-

ține în Europa printr'un act de echilibru formal, juridic, ci printr'un proces organic, revoluționar. De aceea pe noi, perspectivele Europei viitoare nu ne îngrijorează, iar pacea nu ne va surprinde.

Acolo la masa verde, România nu va prezenta conturi de plată sau o discutabilă fidelitate, ci revoluția sa naționalistă, structura sa internă, temelie trainică a unei noui lumi continentale. In Europa de mâine, noi nu ne prezentăm ca beneficiari, ci ca un factor activ. Pentrucă am crezut, am luptat și am făcut să birue, la noi acasă, noua spiritualitate atunci când forțele dușmane erau încă tari.

De aceea poziția noastră viitoare se consolidează, atât prin actele de arme din Răsărit, cât și în măsura în care procesul revoluționar intern se desăvârșește în duhul creator al Axei.

V

N'AM TRADAT ISTORIA!

N'am trădat istoria!

Războiul din Răsărit apare la rampa istoriei nimbat cu cele mai frumoase calificative. Intre contemporani, el este cel mai popular războiu, care angajează, odată cu credințele fundamentale, religioase și naționale, și conștiința lor europeană.

Intr'adevăr, dacă peste puzderia de conflicte locale, din cari este țesută istoria dramatică a continentului nostru, se profilează treptat o conștiință a unității de cultură și interese față de amenințările extra-continentale, niciodată, se pare, această conștiință n'a cuprins în cercul ei luminos mai mulți europeni și n'a căpătat expresie mai concretă ca acum.

Pentru prima dată în istorie, popoarele europene iau poziție unitară, în numele europenismului, contra unui pericol comun. Și aceasta presupune maturitatea conștiinței continentale.

Noi, românii, ne găsim în frontul european nu printr'o întâmplare. Noi venim în tran-

șeele acestui războiu prin determinismul unei lungi și chinuite istorii. Cu modestia unui Mircea cel Bătrân, cu fermitatea unui Ștefan cel Mare și cu avântul nebiruit al unui Mihai Viteazul, poporul nostru a ridicat aci, dealungul Dunării și Nistrului, dig de netrecut contra năvălitorilor, cari, odată cu ființa noastră, amenințau însăși civilizația Europei. Astăzi n'avem nevoie să părăsim pozițiile noastre istorice spre a ne găsi alături de europeni în lupta pentru apărarea Europei. Noi suntem în continuare pe linia seculară a istoriei românești.

Noul pericol european, bolșevismul slav, care se lichidează acum pe câmpiile Moscovei, a întâlnit în poporul român, încă din primele clipe, un stăvilar de fier. Prin smulgerea Basarabiei din ghiarele regimului bolșevic, în 1918, și prin acțiunea promptă a armatei noastre spre Vest, unde infiltrația descompunerii comuniste găsise teren favorabil în 1919, s'a trasat încă de atunci hotarul Europei **noui**, și s'au fixat tranșeele viitorului războiu european. Iar prin lupta eroică împotriva influenței, mentalității și moravurilor iudeo-comuniste dinăuntrul hotarelor noastre, pornită în 1922, poporul român a servit permanențele istoriei lui, a rămas neclintit pe pozițiile civilizației europene.

Luptăm astăzi într'un războiu mare. Vom

împărtăși mâine, alături de națiunile creatoare de istorie contemporană, laurii biruinții. O merităm prin tot sbuciumul istoriei noastre, o merităm prin sacrificiile fără nume făcute după 1922, o merităm pentru odihna împăcată a fraților noștri căzuți aici sau la Madrid în lupta contra comunismului distrugător de neam și lege, o merităm pentru avântul sfânt al tinereții dela Prut, o merităm pentru înțeleapta orientare politică a Conducătorului, care, într'un moment crucial, a împiedicat o trădare a istoriei noastre.

Făuritori de lume nouă

> Putea-veţi voi, cei cari aţi rămas, să biruiţi lutul din voi, aşa cum l-au biruit cei ce au plecat?
>
> *V. Pârvan*, In mortem commilitonum.

O armată se califică prin robusteţea fizică şi morală a soldatului, prin pregătirea tehnică şi conducerea strategică, prin *misiunea* ei. Funcţiunea armatei a avut, în decursul vremilor, un rol determinant în privinţa structurii şi calităţii acestui instrument creator de istorie. Există o substanţială deosebire între armata mercenarilor şi armata naţională, între armatele medievale şi cele moderne, între acestea şi armatele contemporane. Un *mercenar* luptă pentru stipendiul plătit de principe şi pentru pradă, iar principele conducător pentru reglementarea unor conflicte private, familiare, sau rotunjirea posesiunilor personale, pe când un *soldat* luptă din datoria către stat, iar suveranul pentru apărarea pământului

strămoşesc şi a securităţii materiale a poporului său. Soldatul de mai târziu, naţiunea armată, a luptat pentru *spaţiul vital,* în ordinea geo-politică, economică şi istorică, pentru asigurarea orizontului material şi istoric de desvoltare a naţiei respective. Armata modernă devine, în conflictul crâncen dintre imperialisme şi naţiuni, efortul solidar pentru conservarea sau promovarea nivelului de viaţă colectiv.

Este aspectul sângeros al concurenţei, transpus pe plan internaţional şi colectiv, pentru cucerirea sau păstrarea spaţiului vital.

Interpretarea materialistă a istoriei vede în orice războiu şi în orice armată un instrument de împlinire a unor funcţiuni economice. Chiar cruciadele au fost privite ca expresia unor necesităţi economice, îmbrăcate în haina de circumstanţă a creştinismului.

Se pare că războiul a evoluat astăzi spre o nouă concepţie, iar armata şi celula ei, soldatul, s'au adaptat acestei concepţii. Conducătorii *de naţiuni* nu mai luptă ca foştii şefi *de state,* atât pentru obiective exterioare, spaţiul vital, cât pentru un ţel superior, ideologic. Războiul de astăzi vrea să cucerească... sufletele, omul, considerat nu ca factor economic şi militar, ci ca forţă spirituală. Noi luptăm astăzi pentru a ne apăra sau desrobi nu numai patria sau statul, ci sufletul; şi pen-

tru acelaş scop luptă şi celelalte armate aliate.

Soldatul (o expresie arierată, care include încă etimologic ideea de recompensă materială, soldă) capătă astăzi o funcţiune înaltă, iar lupta lui un sens spiritual, aproape religios. Sacrificiul lui în liniile de sânge şi foc ale războiului are ceva profund creştin, implică ideia cristică a răscumpărării sufletelor prin pierderea lutului propriu. Este, după a noastră părere, treapta cea mai înaltă atinsă de evoluţia istorică a armatei şi misiunea cea mai frumoasă şi mai demnă pentru condiţia de om. Sacrificiul voluntar al propriei vieţi — acest unic şi cel mai preţios bun al individului — nu poate fi justificat decât prin ideea supremă a răscumpărării omului. Isus şi, după El, atâţia martiri tot de aceea se jertfeau.

Fraţii noştri de sânge şi de ideal se jertfesc în aceste clipe mai ales pentru salvarea sufletelor noastre şi ale generaţiilor viitoare. Gestul lor nu găseşte măsură în ordinea materială a existenţii. Eroismul lor, această renunţare conştientă la sine, are pentru fiinţa omenească sensul unei înfrângeri a lutului şi depăşiri a tuturor valorilor materiale. De acolo, de pe front, porneşte asupra vieţii de dincoace şi a timpurilor de pace flacăra purificatoare a spiritualităţii, comandamentele eticei divine. Golgota a fost punctul de sprijin al pârghiei,

care a urnit lespedea morții și a făcut posibilă minunea Invierii.

Războiul de astăzi nu înseamnează numai o cucerire de valori materiale, ci de poziții spirituale pentru neam. Cei care se jertfesc făuresc cu sângele lor condițiile unei istorii noui, iar cu duhul lor netezesc calea dumnezeiască a mântuirii supreme. Celor cari rămân o singură datorie: să-și biruie lutul! Și un singur țel: să nu abandoneze pozițiile spirituale cucerite, să nu trădeze sângele vărsat!

E legământul nostru față de cei cari trebuie să fie făuritori de lume nouă.

Eroismul românesc

Pentru a intra în Istorie, pentru a face Istoria, un popor nu este deajuns numai să trăiască. Trăind teluric, un popor este amenințat să dispară de pe înălțimile de viață unde se făuresc și strălucesc valorile culturale, sociale, politice, unde stăruie eternitatea. Numai eroismul deschide porțile istoriei, numai chelcâtorva generații trecute. Existăm aci pe teneamul, dă valoare vieții individuale. Un neam nu trebuie doar să trăiască ; el trebuie să se realizeze, să «învie».

Existăm astăzi, după două milenii, aci la Dunăre și Carpați, mulțumită eroismului câtorva generații trecute. Existăm aci pe temeiul pergamentelor istoriei noastre, însă cu sângele eroismului românesc. Prin întinderea istoriei, prin intensitatea vitaliății prezente, măsurăm eroismul trecutului. Prin eroismul generației noastre, eroism al jertfei, al intransigenții, al răbdării, al muncii, se asigură viața în istorie a generațiilor viitoare.

Eroismul românesc este piatra de temelie a existenței și mândriei noastre.

Voim să construim o epocă mare? Să fim demni de eroismul trecutului istoric, de eroismul prezentului biruitor.

O d e s a

Privit în perspectiva istorică, războiul nostru actual capătă alt sens decât acela, pe care înclină să i-l dea opinia curentă, ușoară și schimbătoare ca spuma mării. Una este valoarea judecății când își fixează punctele de reper în experiența vastă a istoriei și alta este atunci când se orientează după criterii exclusiv prezente. Situând războiul de acum în cronologia istoriei noastre, îl putem califica just și-i putem prevedea chiar urmările probabile.

Și dacă, alături de considerațiile trase din istoria națională, ținem seama și de momentul istoric european, avem întrunite condițiile optime pentru o judecată justă.

Războiul pornit de români la 22 Iunie 1941, n'a fost numai *revanșa logică* împotriva unui dușman care ne sfâșiase țara. Noi n'am trecut Prutul numai pentru recâștigarea Basarabiei și reașezarea tricolorului românesc pe Nistru. Dacă n'am fi înțeles că recucerirea și păstrarea Basarabiei este condiționată

de ordinea viitoare a Europei şi dacă n'am fi avut convingerea fermă că această ordine presupune sfărâmarea bolşevismului, am fi putut face numai un războí naţional de revanşe. Dar România n'a făcut nici *un războí de răzbunare.*

Un neam răzbunător piere, mai curând sau mai târziu, din Istorie. El nu creiază Istoria, ci o întunecă. Fiindcă Istoria este viaţa neamurilor şi viaţa înseamnează organism şi armonie. Iar ura este dizarmonie şi distrugere, barbarie anti-istorică. Noi n'am făcut deci nici un război de răzbunare a nesfârşitului cortegiu de chinuri îndurate de neamul nostru din partea Ruşilor.

Nu ţinem să dovedim sângeros că «genunchile nu mai sunt plecate» ca pe vremea pravoslavnicei împărătese Caterina II-a, nici să arătăm că, de pe urma generoaselor ocupaţii ruseşti, ne-au mai rămas şi pumnii pe lângă «ochii pentru a plânge». Omeneşte, am avea toată justificarea s'o facem; ca neam cu o conştiinţă şi misiune istorică, nu. Şi nobleţea poporului nostru e bine cunoscută în istorie.

Războiul dela Răsărit este, pentru Români, şi un *războiu preventiv*. Deaceea armatele noastre au trecut Nistru, deaceea administraţia românească se instalează în Transnistria (provincie, care s'ar putea numi mai logic Nistria). Prin acest războiu şi prin această cucerire, se realizează, pe de o parte, încorporarea tuturor românilor din Răsărit, pe de alta, se creiază o centură, un fel de marcă răsăriteană împotriva presiunii slave. Basarabia, Moldova şi întreaga ţară vor fi la adăpostul oricărei nefaste influenţe şi amenintări din Răsărit.

Mergând la Odesa, soldatul român calcă pe urmele plăeşilor lui Ştefan cel Mare şi restabileşte influenţa românească asupra unor ţinuturi, cari, cu 200 de ani în urmă, nu aparţineau Ruşilor. Şi împingând graniţele până la Bug, neamul nostru îşi lărgeşte spaţiul de viaţă în raport cu vitalitatea lui şi îşi asumă, faţă de Europa, o misiune civilizatorie în spaţiul nou.

Dar cu aceasta trecem la alt aspect al războiului actual.

Luptăm alături de cea mai puternică armată din toate vremurile şi înfrăţiţi cu majoritatea neamurilor europene. Războiul din Răsărit este şi *un războiu ideologic*, războiul anti-comunist.

De aci şi caracterul lui puţin obicinuit.

Intocmai ca pe frontul spaniol, în Rusia luptă şi corpuri expediţionare, aparţinând Italiei, Spaniei, Franţei, Slovaciei, Ungariei, Croaţiei, Belgiei, Olandei. Toate aceste ţări n'au declarat războiu Rusiei, ci bolşevismului; deaceea statele respective nu sunt propriu zis beligerante. Este un războiu al creş-

tinilor, al europenilor, nu al statelor, este o nouă cruciadă a culturii creştine europene.

Deaceea în acest războiu armatele noastre luptă şi pentru Cristos şi Europa. Neamul românesc, anti-comunist prin structură şi spiritualitate, trăieşte întreg epopeea de la Odesa.

Luptând încă odată pe frontul civilizaţiei, neamul acesta reintră activ în istoria universală.

Dacă prin războiul actual revărsarea rusească este întoarsă definitiv înapoi spre Asia, România va fi printre primele ţări cari vor respira liber. Numai atunci neamul nostru îşi va putea întoarce liniştit faţa spre Europa; numai atunci toate virtuţile latente, întreg potenţialul preţios, ascuns în acest popor, cu trecut şi origini atât de îndepărtate şi nobile, se va actualiza în creaţii de valoare universală.

Odesa reprezintă pentru români Plevna veacului al XX-lea, Plevna independenţei spirituale, Plevna eliberării spiritului românesc prin asigurarea liniştei materiale.

Pentru ce luptăm peste Nistru?

Pentru a ne desăvârşi într'o Europă independentă şi spiritualizată.

CUPRINSUL

DE ACELAŞ AUTOR:

UN AN DECISIV 1939/40

ERATĂ

La pag. 151 la rândurile 6—9 se va citi astfel:

Numai eroismul deschide porțile istoriei, numai cheltuirea pentru singura realitate fără sfârșit, neamul, dă valoare vieții individuale.

TIPOGRAFIA
„EMINESCU"
S. A.
BUCUREŞTI
Strada Ing. Anghel Saligny, 2

PREŢUL LEI 70